Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 54 (9550). ● 1989 йил 18 март ● шанба ● Баҳоси 3 тийин.

М. С. Горбачев элчилар билан учрашди

М. С. Горбачев 15 март куни кечқурун КПСС Марказий Комитети Пленумининг ишида қатнашаётган совет элчилари билан учрашди. Пленумда муҳокама этилаётган масалалар муносабати билан қайта қуриш муаммолари ва истиқболлари тўғрисида, ҳозирги пайтда ташқи сиёсатнинг биринчи навбатдаги вазифалари ҳақида катта суҳбат бўлди. Ўртоқлар қайта қуришнинг янги босқичида СССРда рўй бераётган жараёнларга чет элларда қандай муносабатда бўлишаётгани ҳақидаги кузатувларини сўзлаб бердилар.

Учрашувда В. А. Медведев, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев иштирок этдилар. (ТАСС).

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

16 март куни КПСС Марказий Комитети Пленумининг қатнашчилари қишлоқда туб ўзгартишлар программасини муҳокама қилдилар. Қайта қуриш, совет жамияти турмушини революцион тарзда янгилаш шундай аграр сиёсатни талаб этадики, бу сиёсат деҳқонни ернинг соҳиби сифатида яна тиклайди, озиқ-овқат муаммосининг пухта ҳал этилишига олиб келади. Партия айни мана шундай йўлни таклиф этди.

М. С. Горбачев мунозарани оча туриб, ҳозир бўлганларни Марказий Комитет Пленуми номига келган телеграммалар билан таништирди.

Меҳнаткашлар қишлоқни янгилашдан иборат тарихий вазифаларни ҳал этишда, янги аграр сиёсатнинг олға силжишида партияга астойдил муваффақиятлар тилаб, ижара муносабатларини бутун чоралар билан ривожлантириш, пудратнинг турли шаклларини кенг жорий этиш, экономиканинг аграр-саноат секторини бошқаришни такомиллаштириш борасида конкрет таклифларни киритмоқдалар. Кўпгина телеграммаларда шаҳарларда яшовчи коммунистлар партиянинг аграр сиёсатини рўёбга чиқаришда амалда қатнашиш учун қишлоқ районларига жўнаб кетишга тайёр эканликлари изҳор қилинади.

Сўнгра музокаралар бошланди.

КПСС Иркутск область комитетининг биринчи секретари **В. И. Потапов** минбарга чиқади. Сибирдаги кўпгина регионлар учун ва, жумладан Иркутск области учун, деди у, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш энг ўткир муаммодир, чунки меҳнат шароитлари ҳам, табиий иқлим шароитлари ҳам озиқ-овқат маҳсулотларининг алоҳида мутаносиб ҳолда бўлишини талаб этади. Биз йўлларни излаяпмиз, мазкур муаммо билан қизғин шуғулланяпмиз. Кейинги вақтларда колхоз ва совхозларда иқтисодий муносабатларни такомиллаштириш асосида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши самарадорлигини ошириш ҳисобига, хусусан қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини индустрлаштириш соҳасида кўрилган чора-тадбирлар биринчи навбатдаги баъзи вазифаларни бажариш, жумладан, аҳолининг қишлоқдан кўчиб кетишини қисқартириш имконини берди. Биз учун бу ниҳоятда муҳимдир, чунки Иркутск областида қишлоқ аҳолисининг улуши 19 процентни ташкил этади.

Дастлабки маълумотларга кўра, ўтган йил сбласть қишлоқ хўжалигида ишловчиларнинг сони аслида қисқармади. Агар илгари қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришнинг кўпайган қисми асосан шаҳар аҳолисининг ўсган қисмини таъминлашгагина кифоя қилган, шу туфайли асосий озиқ-овқат турларини аҳоли жон бошига истеъмол қилиш кўпаймаган бўлса, ўтган йили аҳоли жон бошига гўшт истеъмол қилиш 2 килограмм, сут истеъмол қилиш 15 килограмм ошди. Хўжаликларнинг ҳаммаси фойда олиб ишлайдиган бўлиб қолди. Гарчи бу унча катта бўлмаса ҳам, аммо биз учун жуда муҳим, сафарбар қилувчи одимдир. Меҳнатни ташкил этишнинг илғор формалари ва айниқса ижара пудрати жорий қилинганлиги бунга кўп жиҳатдан кўмаклашди. Бултур қишлоқ хўжалик маҳсулотининг олтидан бир қисмига яқинини шундай шароитда ишлаётган коллективлар етиштириб беришди. Бу йил ана шундай коллективлар анча кўпайди. Шу боисдан М. С. Горбачевнинг докладида баён этилганидек, ижара муносабатларини ўзлаштиришга нисбатан ёндашувларни зўр эътиқод билан қўллаб-қувватлайман.

Аммо қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи, айниқса, социал ва ишлаб чиқариш жиҳатидан ғоят ёмон ташкил этилганлиги сабабли ҳамон жуда кескин бўлиб қолмоқда, деди сўнгра нотиқ. Қишлоқларнинг деярли ярмида мактаблар, тўртдан уч қисмида маиший хизмат кўрсатиш комплекс қабул пунктлари йўқ. Йўллар ободончилиги жуда ёмон аҳволда. Шинам уй-жойлар билан таъминланиш ҳам қониқарсиз олиб борилмоқда.

Биз бу соҳада анча конкрет, қатъий чора-тадбирлар кўра бошладик. Саноат корхоналари кўпгина меҳнат коллективларининг ташаббуси билан ўтган йил қишлоқ қурилиши учун материал-техника ресурсларининг 5 проценти топширилди, бу эса уй-жойларни, бошқа социал-маданий объектларни анча кўпроқ фойдаланишга топшириш имконини берди. Шу йил учун ҳам тиғиз қурилиш плани тузилган.

Нотиқ капитал маблағларнинг муайян қисмини индустриал сектордан аграр секторга ўтказиш масалаларига, шу туфайли министрликлар ва идоралар билан ўзаро муносабатларга, қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, аграр секторни медицина кадрлари, ўқитувчилар ва маданият соҳаси кадрлари билан таъминлаш масалаларига муфассал тўхталиб ўтди.

Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Е. Е. Соколов**га сўз берилади. Деҳқон меҳнатининг обрўсини кескин ошириш вазифасини энг биринчи навбатдаги вазифа қилиб кўрсатмоқчиман, деди нотиқ. Бунинг учун, аввало, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бошланғич бўғинидаги ишларнинг аҳволини ўзгартириш керак.

Шу боисдан ҳам докладнинг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришга ўтиш зарурлиги тўғрисида гап борган қисми юксак баҳога муносибдир. Бунда мулкка эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ва тасарруф этишнинг жуда хилма-хил шакллари, колхозлар ва совхозлар, қайта ишлаш корхоналари ва ташкилотлари, ижарачилар, кооперативлар ҳамда деҳқон хўжаликлари учун тенг иқтисодий шароитлар ва ҳуқуқлар асос қилиб олиниши керак. Бунда ҳар бир шакл табиий-иқтисодий шароитларга, хўжалик ички алоқаларининг ўзига хос хусусиятларига, маҳаллий анъаналарга қараб ривожланаверсин.

Айни вақтда Пленумда қабул қилинадиган ҳужжатларнинг лойиҳаларида меҳнатни ташкил этишнинг у ёки бу шаклини танлаб олиш ҳар бир конкрет хўжаликда, ҳар бир конкрет регионда аниқ ёндашувни талаб этувчи фақат ихтиёрий иш эканлигини равшанроқ акс эттириш мақсадга мувофиқдир. Масалан, Белоруссияда колхоз-совхоз ишлаб чиқаришини ривожлантиришнинг бош йўналиши уни индустриал технологияга ўтказишдир. Бу қандай наф беради? Бундай корхоналарда чорва молларининг ўртача суткалик эт қўшиши одатдагиларига нисбатан бир ярим-икки баравар ортиқ, ем-хашак сарфи икки-уч баравар кам, маҳсулот бирлигини етиштиришга меҳнат сарфи эса уч-тўрт баравар пастроқдир.

Ривожланган инфраструктурани вужудга келтириш нуқтаи назаридан ҳам афзалликлар яққол кўриниб турибди. Республиканинг чорвачилик корхоналари яқинида ҳозирдаёқ 300 тадан кўпроқ замонавий шинам посёлкалар барпо этилган бўлиб, улардаги турмуш шароити шаҳардагидан қолишмайди, кўпгина ҳолларда эса ҳатто шаҳардагидан яхши.

Илм-фаннинг ишлаб чиқариш билан алоқасини мустаҳкамлаш сингари жиҳат ҳам ғоят муҳимдир. Биз яқин йилларда ҳар бир районда қорамол эмбрионларини кўчириб ўтказадиган пунктларга, ҳар бир областда чўчқачилик соҳасида селекция-дурагай марказларига эга бўлиш вазифасини ўз олдимизга қўйдик. Ҳар бир колхоз ва совхозда агрохимия лабораторияси ташкил этиш мўлжалланмоқда.

Сизларда Соколов фақат йирик қишлоқ хўжалик корхоналарининг тарафдори экан, деган таассурот қолмаслигини истардим, деди нотиқ. Биз қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуриш, ижара ва кооперацияни ривожлантириш зарурлигига қатъий ишонч ҳосил қилганмиз.

Аграр сиёсатнинг таъсирчанлиги кўп жиҳатдан ҳал қилувчи даражада бўлмасада, нарх белгилашга боғлиқ бўлади. Тайёрга айёрлик ва социал адолатсизликка йўл қўймаслик учун заиф хўжаликларга сотиладиган маҳсулот нархларига қўшимча ҳақ белгилаш системасини тартибга солиш пайти келди. Ҳозир қўшимча ҳақ учун сарфланаётган маблағларни табиий шароит хусусиятларига ва ер кадастри маълумотларига қараб харид нархларига қўшиш мақсадга мувофиқдир. Бунда республикаларга нархларни табақалаштириш ҳуқуқи берилса бўларди.

Нотиқ ўз нутқининг бир қисмини агросаноат сектори илмий муассасаларининг ролини оширишга бағишлади. Технологияларни ишлаб чиқишга, қишлоқ хўжалигини ишлаб чиқаришнинг замонавий воситалари билан жиҳозлашга ВАСХНИЛ қўшаётган ҳисса янада юксакроқ бўлиши лозим.

Нотиқнинг фикрича, «Союзсельхозхимия» ва Минерал ўғит ишлаб чиқариш министрлиги базасида ягона бўлинма ташкил этиш мақсадга мувофиқ бўлур эди. Бўлинманинг асосий вазифаси ҳосилдорликни ва ерларнинг унумдорлигини ошириш, шунингдек, химиялаш воситаларининг атроф-муҳитга салбий таъсирини камайтиришдан иборат бўлур эди.

Бугун гап қайта қуриш қандай қабул қилинаётганлиги, одамларимиз топширилган ишга қандай муносабатда бўлаётганлиги тўғрисида бораётгани йўқ, деди Херсон областидаги Киров номли колхоз раиси **Д. К. Моторний.** Бугун гап ривожланиш суръатлари бизни қониқтирмаётганлиги тўғрисида бормоқда. Вақт биз учун энг асосий омиллардан биридир ва биз бугунги кунда аграр секторда юзага келган долзарб масалаларни ҳал этишни жадаллаштириш учун барча ишларни қилишимиз керак.

Фондларни марказлаштириш бошқарув маъмурий системасининг негизларидир, дейди нотиқ. Ҳозир жорий этилаётган янги регионал сиёсат вужудга келган аҳволдан чиқиб олишга ёрдам беради. Саноат ва қишлоқ хўжалик товарлари ўртасида нарх-наводаги тафовут қишлоқ меҳнаткашларини ташвишлантирмоқда. Нарх белгилаш бундан буён қай тариқа жорий этилиши ҳозирча аниқ эмас, бироқ бу масала адолатли ҳал этилишини истардик.

Нотиқнинг фикрича, паст рентабелли хўжаликларга дотацияни тугатиш керак, бу, ёмон ишласанг сенга яхшироқ бўлади, деган системани вужудга келтирган иқтисодчиларнинг хунук ишидир. Баъзиларга 1 литр сут учун 80 тийин, бошқаларга 30 тийин тўланади. Иқтисодчилар иқтисодий кўрсаткичларни шу тариқа бараварлаштирадилар ва бизда норентабел хўжаликлар йўқ, деб айтадилар. Бугунги кунда биз реал фикрлаймиз ва ишларнинг реал аҳволини кўра билишимиз лозим.

Туб иқтисодий ислоҳот ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш, мустақиллик ва тўла хўжалик ҳисоби масалаларини биринчи ўринга қўйди, деб давом этди колхоз раиси. Аммо баъзи министрликлар ва идоралар буни ўзларича тушунишмоқда. Масалан, Алоқа министрлиги ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашни қуйидагича тушунмоқда. Министрликнинг фикрича, колхозлар автомат телефон станцияси қуриб, уни текинга министрликка топширишлари керак. Министрлик қишлоқ учун бу ишни ўзи бажаришга қодир эмас. Биз нимага асосланиб шундай бўлиши керак, деб сўраганимизда, министрнинг имзоси билан қуйидаги жавобни олдик: СССР Министрлар Советининг 1953 йилги қарори, шунингдек, Украина ССР Министрлар Советининг 1962 йилги қарори асосида шундай қилинар эмиш... Қишлоқдан пулни олиб қўйишга ёрдам берадиган ҳужжатлар қанчалик яшовчан экан!

Мен бугун тўла масъулият билан шуни айтаманки, районда алоқа тармоқлари йўқ ва бўлмайди ҳам, чунки министрлик колхоз ва совхозларда телефон ёки радио тармоғи ишлаётгани ёки ишламаётганидан қатъи назар, колхоз ва совхозларнинг розилигисиз уларнинг счётларидан бемалол пул олишга эришган. Министрлик пул олади — у қишлоқда алоқа воситалари бўлиши тўғрисида қайғуриб нима қилади?

Энергетика министрлигида ҳам худди шундай аҳвол мавжуд. Мени Марказий Комитет Пленумидан бир неча кун олдин халқ судига чақиришди. Судда колхоз устидан иш қўзғатилган эди. Унда шартноманинг колхоз кассасидан пул олинишини кўзда тутувчи иловасига имзо чекиш зарурлиги кўрсатилган. Судья мендан, нима учун сиз Министрлар Советининг қарорини назар-писанд қилмаяпсиз, деб сўради. Мен шундай дедим: мен қарорга зид иш қилаётганим йўқ, мен фақат бир нарсани сўрамоқчиман: Энергетика министрлиги қачон, қайси ойда ёғингарчилик миқдори қанча бўлиши тўғрисидаги графикни берсин ва мен минг киловольтли трансформаторни ишлатмайман.

Ёки бўлмаса лойиҳа ишларини олиб кўрайлик, бу ишлар бизга 3—4 баравар қимматга тушмоқда. Шаҳар билан қишлоқ ўртасида кўпгина воситачилар пайдо бўлди — кўпчилик ўзгалар ҳисобига бойлик орттиришга интилмоқда. Натижада эса воситачилик қишлоқ экономикаси учун сиртмоққа айланмоқда. Биз молия ва контрол органларидан мана шу масалаларни ҳал этишни, бизни министрликлар ва идоралар аграр секторда ишлаб топилмаган пулларни қонунга ҳилоф равишда олишларидан ҳимоя қилишни сўраймиз.

Сўнгра нотиқ хўжаликларнинг моддий-техника таъминотини яхшилаш зарурлиги тўғрисида, меҳнат қонунлари соҳасидаги расмиятчилик ҳақида гапирди.

Мана шу барча масалалар шошилинч ҳал этилиши зарур, деди пировардида нотиқ. Мен бу ҳақда шунчалик куюниб гапираяпманки, бундан 36 йил муқаддам Херсондаги кемасозлик заводида катта мастер бўлиб ишлаб юрган пайтимда ариза ёзиб, Херсон областининг энг олис ва хароб МТСига ишга жўнаб кетдим. Бундан афсусланмайман. КПСС Марказий Комитетининг 1953 йил сентябрь Пленумидан кейин шундай бўлган эди. Бу колхоз тузумимизнинг ривожланиш тарихида муҳим босқич бўлган эди. Мен бугун ана шу масалаларни муҳокама қилаётган ва бизга зарур йўлланма бераётган мазкур Пленумни ҳам худди ана шундай босқич, деб ҳисоблайман.

1985 йилнинг апрели омманинг бунёдкорлик ғайратини жўш урдириб юборди, деди ўз нутқида Литва Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **А. -М. К. Бразаускас**. Республикада бу нарса қайта қуриш сиёсатини қўллаб-қувватлашга қаратилган жамоатчилик ҳаракатига айланиб кетди. Биз сиёсий ташаббусни қўллаб-қувватлашга ва одамларнинг ижодий потенциалини социалистик жамиятни янгилашнинг амалий вазифаларини ҳал этишга йўналтиришга интилдик.

Бироқ биз қайта қуриш йўлида кўпгина муаммоларга дуч келяпмиз ва улардан энг муҳими — озиқ-овқат муаммоси, деб ўйлаймиз. Биз қишлоқ хўжалиги соҳасида келгусида музаффақиятларга эришиш калитини топишга интила бориб, ўтмиш сабоқларини яхши таҳлил этишимиз зарур. Чунки, бугунги кунда биз қишлоқ хўжалигини ва бутун агросаноат комплексини ривожлантириш учун туб ўзгаришлар, янги соғлом негиз бўлиши кераклигини равшан англаймиз.

Шу муносабат билан, деб давом этди нотиқ, биз М. С. Горбачевнинг докладида баён этилган амалий таклифларни, хусусан бевосита маҳсулот ишлаб чиқарувчининг мустақиллик даражасини ошириш тўғрисидаги, иттифоқдош республикаларга агросаноат комплексини бошқариш ва бошқа кўпгина масалаларни ҳал этиш функцияларини топшириш тўғрисидаги қоидаларни қўллаб-қувватлаймиз. Буларнинг ҳаммаси барча кулфатларимизнинг энг асосий сабаби бўлган ҳаддан ташқари марказлаштирилган маъмурий системага реал барҳам берилаётганлигини билдиради.

Биз партиянинг қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини тубдан қайта қуришга, колхоз ва совхозлар билан бир қаторда хўжалик юритишнинг бошқа формалари — ижарачилар, кооператорлар, деҳқон хўжаликлари, шахсий ёрдамчи хўжаликлар тенг ҳуқуқлилиги эътироф этилишига қаратилган йўлини тўла қўллаб-қувватлаймиз. Шуни айтмоқчиманки, биз шахсий хўжаликлардан гўштнинг тахминан 15 процентини ва сутнинг салкам 35 процентини харид қиляпмиз.

Бизнингча, деди нотиқ, деҳқон хўжаликлари яхши истиқболга эгадир. Чунки халқимиз ернинг соҳиби бўлган деҳқонларни яхши билади. Республикада ишлаб чиқилган ана шундай хўжаликлар тўғрисидаги Қонун лойиҳаси аҳолида катта қизиқиш уйғотди. Биз ерни унга ишлов берадиган одамларга мерос қолдириш ҳуқуқи билан абадий фойдаланишга топширилиши керак, деб ўйлаймиз. Ўшандагина ўзингни ернинг ҳақиқий эгасиман, деб билишинг мумкин. Ишлаб чиқариш муносабатларининг яна бир формаси — акционерлик қишлоқда пайдо бўлди ва яхши натижалар бермоқда.

Сўнгра нотиқ Пленум муҳокамасига қўйилган республика ва иттифоқ бюджетлари ўртасидаги ўзаро муносабатларни анча ўзгартириш тадбирларига тўхталиб ўтди. Унинг фикрича, ҳужжатлар лойиҳаларида иттифоқ марказлаштирилган фондлари қандай принциплар асосида ташкил этилиши ва улардан фойдаланилиши аниқ-равшан баён этиб берилмаган. Биз бир нарсани сўраймиз: мана шу барча ўзгаришлар натижасида республика колхоз ва совхозларининг иқтисодий аҳволи ёмонлашмаслиги, баён этилган ҳисоб-китоблар ҳеч бўлмаганда деярли таркиб топган тўловларга асосланиши керак. Пировардида нотиқ қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархлари системасини такомиллаштиришга ва республика қишлоқ хўжалигининг моддий техника таъминотини яхшилашга эътиборни қаратди.

КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари **В. К. Месяц**га сўз берилади. Бутун партиянинг, бутун совет халқининг диққат-эътибори мазкур Пленум ишига қаратилгандир, деди у. Меҳнаткашлар мамлакат озиқ-овқат хўжалигини кризисли ҳолатдан чиқаришга бўлган орзу-умидларини Пленум якунлари билан боғламоқдалар.

Ҳозир колхоз ва совхозларнинг ишини кучайтириш, йирик механизациялаштирилган хўжаликнинг қулайлигини ишлаб чиқариш муносабатлари янги шаклларининг афзалликлари билан бирлаштириш зарур. Ўтмиш хатоларини такрорламаслик учун ерда хўжалик юритишнинг жуда хилма-хил шаклларини қўлланиш зарурлигидан келиб чиқиш лозим. Қаерда ва қандай хўжалик турини ташкил этишни кўрсатиш, юқоридан бир хилдаги шаклларни белгилаш мумкин эмас.

Москва области шароитида область ва район даражасидаги бошқарув системасини қайта қура бориб, агрокомбинатларни, давлат кооператив бирлашмаларини, агросавдо фирмаларини, агроконсорциумлар, уюшмаларни кенг кўламда ташкил этиш йўлидан борилмоқда. Колхоз ва совхозларда кооперативлар, ижара коллективлари, оилавий фермалар ихтиёрийлик асосида тузилмоқда. Гарчи дастлабки қадамлар қўйилган бўлсада, ижобий ўзгаришлар айни янгича иқтисодий муносабатларни ривожлантириш билан боғланмоқда.

Хўжалик юритишнинг биз учун одатдан ташқари бўлган шаклларидаги кўп нарсалар турмушда синовдан ўтказилишини талаб қилиши шубҳасиз. Янгилик машаққат билан йўл очиб бораётганига, баъзида эса раҳбарлар ва мутахассисларнинг, шунингдек, оддий ходимларнинг очиқ-ойдин қаршилигига дуч келаётганидан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Маҳрум бўлинган маънавий фазилатларни тиклаш, одамларнинг онгини ўзгартириш учун вақт, сабот-матонат ва изчиллик билан олиб бориладиган фаол ташкилотчилик, ташкилий-партиявий, мафкуравий, тарбиявий иш, ялпи иқтисодий ва профессионал умумий таълим талаб этилади.

Нотиқнинг фикрича, совхоз ва колхоз мулкини реализация қилиш шаклларини янгилаш, ижара, хўжалик ҳисоби, ўзини-ўзи бошқариш, кооперативлар, якка тартибдаги оилавий фермалар орқали, маҳсулотни сақлаш, қайта ишлаш ва сотишнинг яхши йўлга қўйилган системаси орқали мамлакатимизни озиқ-овқат сурункали етишмаслиги ҳолатидан олиб чиқадиган шароитларни яратиш мумкин.

Нотиқ қишлоқнинг социал ва маданий-маиший эҳтиёжларига, уй-жой қурилишига оид масалаларни ҳам тилга олди, министрликлар ва идораларнинг шанига бир қанча танқидий мулоҳазалар айтди, шундай тартиб ўрнатишни таклиф қилдики, бунда қишлоқ хўжалиги учун саноат маҳсулотининг нархлари қатъиян беш йилга белгиланадиган, ана шу нархлар қайта кўриб чиқилган тақдирда эса қишлоқ, албатта, компенсация оладиган бўлиши керак.

Украина ССР Фанлар академияси экономика институтининг директори **И. И. Лукинов** мажлис аҳлининг эътиборини иккита масалага қаратди.

Биринчи масала нарх сиёсатига тааллуқлидир. Иқтисодий омилларни ҳисобга олмай, деҳқонларни маҳсулот етиштириш ва ўз маҳсулотларини рамзий харид нархлари билан давлатга топширишга мажбур қилиш қишлоқ хўжалигимизда оғир иқтисодий оқибатларга олиб келди. Кейинчалик харид нархлари оширилди, лекин бу нархларнинг оширилишидан олинадиган даромадни саноат маҳсулотларининг нархлари ва тарифлар илдам даражада ўсиб бораётганлиги туфайли харажатларнинг кўпайиши ютиб юбормоқда. Саноат билан қишлоқ хўжалиги ўртасидаги нархнинг тенглиги ҳамон топталмоқда. Қишлоқ аҳолиси социал ва маънавий жиҳатдан яхши аҳволда эмаслиги ана шу тенгсиз иқтисодий муносабатнинг оқибатидир.

Мамлакатимизда қишлоқ хўжалигининг ўртача рентабеллик даражаси (фойданинг фондга нисбати) 6,5 процентни ташкил этади. Бу эса саноат олаётган даромаддан тахминан икки баравар кам. Бунинг устига давлат, кооператив, бозор ва чайқов бозорлари нархи ўртасидаги тафовут ортиб бораётганлигидан кўз юмиб бўлмайди. Таъминот яхши йўлга қўйилмаган баъзи шаҳарларда озиқ-овқат нархидаги тафовут деярли ўн бараварга етмоқда. Чайқовчилар ва товламачилар давлат савдосидан молларни арзон нархларда сотиб олиб, сунъий тақчилликни келтириб чиқармоқдалар.

Юз берган вазиятга реалистик қараш керак. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилишнинг маъмуриятчилик-мажбурий методларидан хўжаликларнинг бевосита иқтисодий манфаатдорлигига, бевосита тайёрловчиларга юқори сифатли хом ашё ва маҳсулотларни мумкин қадар кўпроқ сотишга ўтиш зарур, деди нотиқ. Харид нархлари етиштирилган маҳсулотнинг реал қийматини тўла-тўкис қоплаши лозим.

Шунингдек, саноат ва қишлоқ хўжалик молларини ва хизматларини айирбош қилишда нархларнинг қатъий баравар бўлишини жорий этиш зарур.

Нотиқ дон ҳамда чет мамлакатлардан келтирилаётган бошқа маҳсулотлар учун жаҳон нархлари даражасида нарх белгилаб қўйишни ҳам таклиф қилди.

(Давоми иккинчи бетда).

Дунё овози

НАМИБИЯНИНГ МУСТАҚИЛЛИГИ УЧУН

● НЬЮ-ЙОРК

БМТ ҳарбий хизматчилари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Намибияга мустақиллик бериш режаларини амалга ошира бошлаш учун тайёргарлик кўриш доирасида Жанубий Африкадаги шу мамлакатга кела бошлади.

Пайшанба куни БМТ Бош секретари вакилининг хабар қилишича, ҳозир у ерда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 15 мамлакат вакилларидан иборат тахминан 500 нафар зангори каскали ҳарбий хизматчилари турибди. Булар орасида Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўтиш даврида ёрдам кўрсатувчи ҳарбий қисмлари штабининг ходимлари, БМТ Намибияга юбораётган батальонларнинг учта илғор бўлинмалари, ҳарбий кузатувчилар бор. Биринчи апрелда Намибия территориясида умумий сони 4650 кишидан иборат ҳарбий қисмлар группасини жойлаштиришни асосан ниҳоясига етказиш мўлжалланмоқда.

ЖИДДИЙ ТАШВИШ

● ЛОНДОН

Буюк Британия ҳарбий денгиз кучларининг атом сув ости кемалари яқин орада Лондон яқинидаги Темза дарёси сувлари остида сузиб юради.

Ассошиэйтед пресс агентлигининг хабар қилишича, мудофаа министрлиги Англиядаги машҳур дарё соҳилларига яқин ерда жойлашган Тилбери порти маъмурларидан ядровий энергетик қурилмаси бўлган сув ости кемаларининг у ерга киришига ва тўхташига рухсат олиш ниятидадир. Бу хабар ҳарбий маҳкама вакилларининг Британия атом сув ости кемаларида ҳали бирор марта ҳам жиддий авария бўлмаган, деб ишонтиришларига қарамай, маҳаллий маъмурларда жиддий ташвиш туғдирди. Территориясида Тилбери порти бўлган ва ядросиз зона деб эълон қилинган таррок округи раҳбарияти мудофаа министрлигининг ўз режаларини бир иложини қилиб амалга оширишга уринишини «зўравонлик сиёсати», деб баҳолади.

СИЁСИЙ КУРАШГА САФАРБАРЛИК

● АДДИС-АБЕБА

Бу ерда биринчи ноябрь куни сайлов ўтказилади. Жануби-Ғарбий Африка халқ ташкилоти (СВАПО) ана шу муносабат билан қуролли курашдан Намибия халқини сиёсий курашга сафарбар этишга ўтди.

Ташкилот президенти Сэм Нуйома Эфиопия ташқи ишлар министри Берхану Байе билан учрашув чоғида шу ҳақда гапирди. СВАПО катта ташкилий ишларни олиб бормоқда, деди у. Сэм Нуйома Жануби-Ғарбий Африка халқ ташкилоти сайловлар демократик руҳда бўлса ва ЖАР найрангларидан ҳоли бўлса, унда бериладиган овозларнинг тўртдан уч қисмини олишга ишончи комил, деб таъкидлади. Мамлакатдаги аҳвол ташкилотга фойда келтирадиган кўринади ва у ғалаба қозониш учун ана шу шароитдан фойдаланади.

АВАРИЯ ХАВФИ ДАВОМ ЭТМОҚДА

● МАДРИД

Испаниянинг Тарагона вилояти Вандельос шаҳридаги атом электр станциясининг иккинчи блоки энергия билан таъминлаш системасида рўй берган авария натижасида пайшанба куни тўхтатиб қўйилди. Бироқ атом электр станциясининг ички техника хавфсизлиги системаси аниқ ишлади.

Вандельосдаги АЭС ташқи электротрансформаторда уч марта рўй берган ёнғин натижасида уч ойлик танаффусдан сўнг шу йилнинг 7 мартида миллий энергосистемага уланган эди. Бу станция Испаниядаги кеча авария содир бўлган иккинчи АЭСдир. Касерес вилоятининг Альмарас шаҳридаги атом электро станциясида турбина билан биринчи блок конденсатори ўртасида ўрнатилган буғ қувуридан бироз буғ чиқиб кетди.

(ТАСС).

ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

Ҳозир якунловчи босқичга кирган сайлов кампаниясининг бориши оммавий ахборот воситалари вакилларининг партия ва совет ходимлари билан Тошкентда бўлиб ўтган учрашуви қатнашчиларининг диққат марказида бўлди. Учрашувни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов олиб борди.

Республикада 81 та территориал ва миллий-территориал сайлов округидан СССР халқ депутатлигига 530 дан ортиқ номзод кўрсатилди. Сайловолди кураши давомида округ сайловолди йиғилишларида ҳар томонлама ва пухта муҳокама қилинганидан кейин 145 номзод қолди. Буларнинг ҳаммаси демократия ва ошкоралик шароитида сайлов кампанияси ўтказилиши меҳнаткашлар оммасини ҳаракатга келтириб, уларнинг ташаббусини, сиёсий активлигини жўш урдириб юборганлигидан далолат беради. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Ташкилий-партиявий ва кадрлар билан ишлаш бўлимининг мудири П. В. Догонкин журналистлар билан учрашувда ана шу ҳақда гапирдилар.

Сайлов кампаниясининг ўтган босқичлари бир қанча муаммоларни ойдинлаштирди. Журналистлар ана шу муаммолар қай тариқа ҳал этилаётганлиги билан қизиқдилар. Оммавий ахборот воситаларининг вакиллари барча саволларга батафсил жавоб олдилар.

(ЎзТАГ).

19 МАРТ — САВДО, АҲОЛИГА МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА УЙ-ЖОЙ-КОММУНАЛ ХЎЖАЛИГИ ХОДИМЛАРИ КУНИ

МЕҲНАТКАШ ИНСОН ТЎҒРИСИДА ҒАМХЎРЛИК

17 март куни Ўзбекистон ССР Халқ хўжалик ютуқлари виставкасида бўлиб ўтган тантанали йиғилишда қайта қуриш шароитида коммунал хўжалик ва аҳолига маиший хизмат соҳаси меҳнаткашлари олдида турган вазифалар тўғрисида гапирилди. Йиғилиш ана шу соҳа ходимларининг профессионал байрамига бағишланди.

Ўзбекистон ССР уй-жой-коммунал хўжалик министри В. К. Михайлов доклад қилди.

Докладчи ва сўзга чиққан кишилар аҳолига кўрсатиладиган маиший хизмат ҳажмини кўпайтиришда ўтган йили силжишга эришилганлигини айтдилар. Маиший хизмат ҳажмининг ўсиш суръатлари 11 процентни ташкил этди. Бир неча йил давомида илк бор топшириқ бажарилди, пландан ташқари республика меҳнаткашларига 4,6 миллион сўмлик маиший хизмат кўрсатилди. Мўлжалланганига нисбатан 62 миллион сўмлик кўп коммунал, маиший хизмат кўрсатилди. Товар обороти ҳажми ошди.

Бироқ хизматлар, ремонт-қурилиш ишлари сифатига, уй-жойларни иситишдаги ва сув таъминотидаги узилишлар тўғрисида ҳамон анчагина шикоятлар тушмоқда. Маиший ва коммунал хизмат ходимлари оилавий ва ижара пудратини янада кенгроқ қўлланишлари, тармоқнинг ишлаб чиқариш базасини фаол ривожлантиришлари, ходимларнинг малакасини оширишлари, меҳнат ва ишлаб чиқаришнинг янги формаларини жорий этишлари керак. Меҳнаткаш инсоннинг ўсиб бораётган эҳтиёжларини энг кўп даражада қондириш учун барча зарур чораларни кўриш лозим.

(ЎзТАГ).

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш, деди пировардида нотиқ, жуда тез оборот ва самара беради. Бинобарин у халқ хўжалигимизнинг иқтисодий структурасида ўзига муносиб устун ўринни эгаллаши лозим.

Қозоғистон ССР Министрлар Советининг Раиси **Н. А. Назарбоев** минбарга чиқади. У республика коммунистлари, барча меҳнаткашлари номидан М. С. Горбачев докладининг қоидаларини тўла-тўкис қўллаб-қувватлади.

Қўриқ ерларнинг ўзлаштирилиши Қозоғистоннинг мамлакатдаги йирик қишлоқ хўжалик регионларидан бири бўлиб қолишига имкон берганини яхши биламиз, деди нотиқ. Аммо бунда Қозоғистоннинг ер бойлигидан интенсив, оқилона фойдаланиш учун ҳамма иш қилиндими ва қилинмоқдами, деган энг муҳим масала юзага келади. Турмуш кўп нарса қилинмаганидан далолат бериб турибди.

Қишлоқ хўжалигига раҳбарликнинг ўн йиллар мобайнида таркиб топган услуби аччиқ истеҳзогина эмас, балки ачиниш ва ғазабланишга ҳам сабаб бўлмоқда. Ҳатто ҳозир ҳам аввалгидек мамлакат Давлат агросаноат комитетининг аппаратидагилар нимани, қачон ва қанча экиш, ҳатто қандай маҳсулот етиштириш кераклиги тўғрисида ҳамон буйруқ бериб туришибди. Ўтган йил қабул қилинган қарор 1989 — 1990 йилларга мўлжалланган барча ҳажмларни қатъий белгилаб қўйди. Айтингчи, ўзини ўзи пул билан таъминлаш ва корхона тўғрисидаги Қонун амал қилаётган шароитда бундай қарорни қандай қилиб бажариш мумкин?

Нотиқ қишлоқ экономикасини соғломлаштириш, социал ва маданий-маиший муаммоларни ҳал этиш учун республикада кўрилаётган чора-тадбирлар тўғрисида сўзлаб берди. Шу беш йилликнинг уч йили ичида агросаноат комплексидаги бир қанча номутаносибликларни бартараф этишга, ем-хашак етиштиришни деярли учдан бир ҳисса оширишга, картошка, мева ва сабзавот омборлари қурилишини уч баравар кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Чорвачиликда жамоат секторининг шахсий томорқалар билан интеграцияси мустаҳкамланмоқда. Бунда чорва ва паррандаларни кўпайтиришда қишлоқ хонадонларига устунлик берилмоқда.

Бу резерв аҳолида гўшт ва сут тайёрлашни бир ярим баравар кўпайтириш имконини берди. Аҳоли ҳозирдаёқ кўпгина маҳсулотлар, кооператив гўшт, колбаса маҳсулотлари билан таъминлаш чиндан ҳам яхшиланганини ҳис этди.

Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат, кооператив, ижара шакллари қишлоқ аҳлининг ер ва фермадан узоқлашувини бартараф этишнинг бош омили бўлиб қолмоқда. Бироқ ижара тўғрисидаги қонунгина эмас, шу билан бирга уни рўёбга чиқаришнинг илмий ечими ҳам керак. Бунда район ижроия комитетларига колхозлар ва давлат корхоналари оқилона фойдаланмаётган ерларни ижарачиларга, кооператор, шахсий деҳқон хўжаликларига топшириш ҳуқуқини бериш керак.

Республика кичик фермерлик механизациясига, эҳтиёт қисмларга эҳтиёж сезмоқда, деди нотиқ. Янги техникани сотиб олишга қараганда мавжуд техникани тиклаш ижарачига иқтисодий жиҳатдан фойдалидир. Биринчи навбатда қишлоқни эҳтиёт қисмлар билан таъминлашни улгуржи савдога ўтказиш керак. Планлаштиришга ҳам янгича, революцион ёндашувлар зарур.

Нотиқ давлат буюртмаси ихтиёрий асосда бўлиши тўғрисидаги, қурғоқчилик йилларда харид нархларини ошириш учун махсус резерв фондини тузиш ҳақидаги, умуман нарх белгилашни ислоҳ қилиш тўғрисидаги масалаларни ўртага қўйди, экология ҳамда қишлоқни социал-маданий жиҳатдан янгилаш муаммоларини тилга олди.

Уч йилдан бери областда агросаноат комплекси фаолиятини яхшилаш методлари ва формаларини қидириб топиш, текшириш ва амалда рўёбга чиқариш соҳасида иш олиб борилмоқда, деди Тула область партия комитетининг биринчи секретари **Ю. И. Литвинцев.** Қишлоқ экономикасининг моддий ишлаб чиқариш негизларини ривожлантириш, қишлоқни социал қайта қуриш комплекс программалари рўёбга чиқарилмоқда. Аммо ана шу ўткир муаммоларни ҳал этишга таъсир кўрсатишнинг реал омиллари, афсуски шу пайтгача ишлаб чиқилмаган.

Қишлоқни қайта қуриш ва бу ишни комплекс амалга ошириш кераклиги тўғрисидаги фикрга ҳамма қўшилади, аммо қишлоқда пудрат асосидаги қурилиш планларини қолдиқ принципига мувофиқ тузиш эса ҳамон давом этмоқда. Областда СССР шимолий ва ғарбий районларида Қурилиш министрлиги асосий қурилиш ташкилотидир. Мазкур ташкилот беш йилликка мўлжаллаган қишлоқ қурилиши ҳажми Ноқоратупроқ зонага оид қарорга мувофиқ кейинги икки йил ичида камайтирилди. Янги тузилажак планларни ҳам амалга ошириш қийин бўлса керак деган, ташвиш туғилмоқда.

Ҳозирги пайтда кўпчилик қишлоққа қарзни тўлаш тўғрисида гапирмоқда. Бу мужмал гап бўлиб, унга аниқлик киритиш талаб қилинади. Қишлоққа биринчи навбатда қурилиш пудратининг зарур ҳиссасини бериш керак, деб ҳисоблайман. Шунда гарантияланган ресурслар ҳам рўёбга чиқади. Пудратга давлат буюртмасини планлаштириш чоғида қишлоқ қурилиши устунлиги ҳақида сиёсий ҳужжатларимизда принципиал ёзувлар киритилишини таклиф этаман, токи инвестиция жараёнларини тузишда иштирок этувчиларнинг бирортаси ҳам бу принципни буза олмасин.

Сўнгра нотиқ тармоқ ходимларининг хўжалик мустақиллигини кенгайтириш зарурлиги тўғрисида гапирди. Шу муносабат билан ижара ва кооперациялаш катта имкониятлар очиб беради. Буни «Зибино» совхози мисолида яққол кўриш мумкин. Ўтган йили «Зибино» совхози методи асосида 12 та хўжалик тузилди, бу йил эса 90 та хўжалик ишламоқда.

Ҳозир коллектив хўжаликлар ўзини оқламади, айни пайтда қишлоқдаги оғир аҳволнинг сабабчисидир, деган гаплар тез-тез эшитилиб турибди.

Шарт-шароит бўлган жойда мустақил деҳқон хўжаликлари ривожланиши керак, албатта. Аммо бизнинг унча катта бўлмаган тажрибамиз ижара муносабатлари, чинакам хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган колхоз ва совхозлар — энг тўғри йўл эканлигига ишонч ҳосил қилади. Биз докладнинг мана шу принципиал хулосасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз. Фақат иқтисодчи олимлар мана шу дастлабки тажрибани тезроқ таҳлил этишлари ҳамда совет ижара усулимизнинг зарур иқтисодий ва ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиб, социалистик мулкни рўёбга чиқаришнинг формаларини белгилаб беришлари зарур. Улар амалиёт изланишларини танқид қилиб ва рад этибгина қолмай, балки уни илмий асослаб бердилар.

М. С. Горбачев. Марказий Комитетда ишчилар билан учрашув чоғида бир бригадир: «Олимлар ижарани ривожлантиришимизга ёрдам берсинлар» деди. Биз Пленум қарорларини бажаришга киришар эканмиз, мана шу фикрни келажак учун шиор қилиб олишимиз лозим. Олимлар ижарани ва фақат ижаранигина эмас, шу билан бирга барча янги механизмларни ривожлантиришга, ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришга ёрдам берсинлар. Илм-фаннинг ёрдами мана шу соҳада зарурдир. Ишчи буни тушуниб етди. Кўпгина ўртоқларимиз жуда танқидга берилиб кетишди. Ваҳолонки, ишлаш керак — вақт ўтиб бормоқда.

Ю. И. Литвинцев. Тўғри, Михаил Сергеевич. Областда хўжаликлар даражасида ишлаб чиқаришни бошқаришни такомиллаштириш билан бир қаторда район даражасида агрокомплексга раҳбарлик мукаммаллаштирилмоқда. Бу борада ихтиёрий асосда кооператив агросаноат бирлашмаларини ташкил этиш, шунингдек маҳсулотни қайта ишлайдиган ва хўжаликларга хизмат кўрсатадиган хўжаликлараро ишлаб чиқариш кооперативларини тузиш йўлидан борилмоқда. Бу, ўз навбатида, область даражасида ҳам бошқарувни қайта ташкил этишга олиб келди. Бундан бир ой илгари махсус юборилган вакилларнинг таъсис йиғилишида агросаноат комитети ўрнига қишлоқ хўжалик ходимларининг «Агропромсоюз» область уюшмаси ташкил этилди. Шу тариқа агрокомплексни бошқаришда давлат ва хўжалик функцияларини тақсимлаш ниҳоясига етказилди, у тўла демократиялаштирилди. Бу янгиликлар айниқса юқори доираларда тўғридан тўғри қаршиликка дуч келмоқда. Бугунги кунда янги формалар вужудга келаётган ишлаб чиқариш муносабатларини «рад этаётган» норматив ва кичик қонун актлари жуда катта қатламининг қаршилигига учрамоқда.

Пировардида нотиқ янгиликлар область қишлоқ меҳнаткашларига беш йилликнинг уч йили ичида меҳнат унумдорлигини ва ишлаб чиқариш рентабеллилигини анча оширишга эришиш имконини берганлигини айтди.

Шу нарса мутлақо равшанки, деди СССР Давлат агросаноат комитетининг раиси **В. С. Мураховский,** партиянинг аграр сиёсати социализмнинг олисни кўзловчи мақсадларига ҳамиша ҳам мос келган, деб бўлмайди, баъзан эса деҳқонлар манфаатларига зид бўлган. Пленум муҳокамасига қўйилган ҳужжатларда қишлоқда иқтисодий муносабатларни янгилаш, у ерда вужудга келтирилган ишлаб чиқариш потенциалидан самарали фойдаланиш, инвестиция структурасини ўзгартириш вазифалари аниқ-равшан белгилаб берилган. Бу ва бошқа тадбирлар XIII беш йиллик охиригача дон етиштиришни кўпайтириш ва мамлакатда аҳоли жон бошига гўшт истеъмол қилишни 80 килограммга, сут истеъмол қилишни 400 килограммга етказиш имконини беради. Умуман озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни бир ярим баравар кўпайтириш лозим.

Бу тиғиз вазифалардир, деди нотиқ, уларни ҳал этиш учун ўзига хос тадбирларни амалга ошириш керак. Биз мулк формаларини рўёбга чиқаришга янгича ёндашувларни, кўп укладли социалистик қишлоқ хўжалигини ривожлантириш тўғрилигини принципиал жиҳатдан муҳим деб ҳисоблаймиз.

Айни вақтда, деди нотиқ, колхоз ва совхозлар агросаноат ишлаб чиқаришида асосий бўғин бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Афсуски, матбуот ҳам, иқтисодчилар ҳам, шу жумладан ВАСХНИЛнинг иқтисодчи академиклари ҳам бу масалани тушунишда кўпгина чалкашликларга йўл қўйдилар. Ижара муносабатлари, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг, ўзини ўзи бошқаришнинг кооператив формалари — ҳозирги хўжаликларнинг ижара коллективлари кооперативларига айланиш йўлидир, деб ўйлаймиз.

Ерни ижарага олиш ҳуқуқи эътироф этилиши қишлоқда мустақил деҳқон хўжаликларини ривожлантириш учун кенг имкониятлар очиб беради. Ана шу хўжаликлар учун ва шахсий ёрдамчи хўжаликлар учун барча чеклашларни бекор қилиш, уларга жамоат сектори билан баравар иқтисодий шарт-шароит яратиш йўлидан дадил бориш зарур.

Нотиқ товар-пул муносабатларини янада такомиллаштириш, молия-кредит системасини, пул муомаласи мутаносиблигини мустаҳкамлаш масалаларига тўхталди. Хўжаликларнинг фаолиятида маҳсулот ишлаб чиқарувчининг манфаатлари, шартнома муносабатлари ва бозор тобора асосий белгиловчи омил бўлиши лозим, деди у. Бу биз стихияни авж олдиряпмиз, деган маънони билдирадими? Йўқ. Давлат мана шу жараёнларга солиқларнинг ўзгарувчан системаси, инвестиция, кредит сиёсати ва бошқа омиллар орқали самарали таъсир кўрсатиши мумкин.

В. С. Мураховский планлаштириш ва нарх белгилаш масалаларига тўхталиб, хўжаликларнинг ишлаб чиқариш структурасини ўзлари белгилаш ҳуқуқини мустаҳкамлаб берадиган қоиданинг принципиал жиҳатдан муҳимлигини таъкидлади. Айни вақтда колхоз ва совхозларга ўз зиммаларига ихтиёрий равишда давлат буюртмасини қабул қилиш имконини бериш, ана шу буюртманинг бажарилишини моддий-техника ресурслари билан рағбатлантириш лозим. Нотиқ сўзга чиққан бошқа кишиларнинг фикрларига жавобан ўн учинчи беш йилликда дон, гўшт, сут ва бошқа айрим маҳсулотга давлат буюртмаси сақланиб қолиши зарурлигини айтди. Бизда озиқ-овқатбоп донга давлат талаби миқдоридагина буюртма берилмоқда.

М. С. Горбачев. Келинглар, ўртоқлар, биз «давлат манфаатлари» деган сўзни тилга олганимизда, кўпинча бу қандайдир бюрократия сифатида тушунилишини ўйлаб кўрайлик. Бу нотўғри. Айтайлик, пахта нима? Бу мамлакат бутун тўқимачилик саноатининг эҳтиёжидир. Бу миллион-миллион кишилар талаб-эҳтиёжларининг қондирилишидир. Давлат манфаатлари дегани — мана шу.

В. С. Мураховский. Шунинг учун давлат буюртмасини бажариш мажбурийдир. Хўжалик юритиш эркинлиги давлат буюртмаси бажарилиши учун жуда катта масъулият билан, интизом билан узвий боғланиши керак.

Нотиқ янги иқтисодий муносабатларни асослаб бериш, қишлоқни социал ривожлантириш масалаларига, агросаноат комплексида бошқарувни такомиллаштиришга доир тадбирларга тўхталди.

СССР соғлиқни сақлаш министри **Е. И. Чазов** соғлиқни тиклаш учун шаҳардан қишлоққа борилган вақтларни эслатиб ўтди. Ҳозир эса бунинг акси бўлмоқда. Биз агросаноат комплексида меҳнат ресурслари етишмаётгани тўғрисида гапиряпмиз, бу ерда эса ҳар куни бетоблиги сабабли 750 минг меҳнаткаш ишга чиқмаяпти.

Министр қишлоқда соғлиқни сақлаш моддий-техника базасининг аҳволига, медицина кадрларининг қўнимсизлигига, қишлоқдаги санитария-гигиена даражасининг пастлигига тўхталиб ўтди.

Биз қишлоқни газлаштириш, уни иссиқлик билан таъминлаш тўғрисида қарорлар қабул қиламиз, буни фақат табриклаш керак. Бироқ, келинг, аввал қишлоқ аҳолисига сифатли ичимлик сув берайлик. Чунки ҳозир қишлоқ аҳолисининг атиги 36 проценти марказлаштирилган усулда сув билан яхши таъминланган. Эндиликда республикалар сув таъминотини яхшилаш борасида кўраётган дастлабки чора-тадбирлар кейинги бир йил давомида ич терлама касаллигининг 10 процент ва вирусли гепатитнинг 17 процент камайишига олиб келди.

Ана шу масалаларнинг кўпини ҳал этиш учун ўн миллиард сўмлаб маблағ керак эмас, эҳтимол, партия Марказий Комитетининг махсус қарори ҳам керак бўлмас. Партия, совет органлари, агросаноат комплексининг раҳбарлари бу масалаларга эътибор беришларининг ўзи кифоя қилади.

Қишлоқнинг социал муаммолари — унинг санитария-гигиена ҳолатидангина иборат эмас, албатта, деди нотиқ. Қишлоқда етишмаётган мактабгача тарбия муассасалари ҳам, ўз муаммолари кўп бўлган мактаблар ҳам шулар жумласига киради. Қишлоқ аҳолисини, айниқса, ташвишлантираётган энг муҳим нарса медицина ёрдамидаги камчиликлар, унинг даражаси шаҳарлардаги мавжуд даражадан орқада қолганлигидир. Биз район марказларида янги касалхоналарни шошилинч равишда барпо этишимиз, барча маблағларни, шу жумладан, колхоз ва совхозларнинг маблағларини жалб этиш эҳтимолини назарда тутиб, қишлоқларда врачлик амбулаторияларини қуришимиз керак. Бизга кўчма амбулаториялар, стоматология кабинетлари ва шу кабиларнинг лойиҳалари ҳамда уларни кўплаб ишлаб чиқариш керак. Бизга ҳамма жойларда юра оладиган етарли миқдордаги санитария автомобиллари керак; бизга колхоз ҳамда совхозларнинг соғлиқни сақлаш муассасалари билан янгича хўжалик ва молиявий ўзаро муносабатлари даркор. Ниҳоят, бизга қишлоқда медицина кадрларини муқимлаштириш борасидаги комплекс тадбирлар керак.

Кўпгина колхоз раислари шундай дейишади: «Медицина муассасалари билан ўзаро муносабатларимизда бизга имконият яратилишига ёрдам беринг. Колхозда молларни даволайдиган врачга яхши ишлагани учун мукофот тариқасида нима учун 9 тагача маошни бериш мумкин-у, колхозимиз аъзоларини яхши даволаётган врачни эса мукофотлашга ҳаққимиз йўқ? Нима учун биз гўшт-сут маҳсулотларини болалар медицина муассасаларига таннархида сотиб, ана шу сотилган маҳсулотни давлат харид планининг бажарилишига қўша олмаймиз? Ахир, ана шу муассасалар барибир давлатдан айни шу маҳсулотларни олади-ку». Ваҳолонки, гап энг асосий омил — одамлар тўғрисида боряпти.

М. С. Горбачев докладида, деб таъкидлади Чита область партия комитетининг биринчи секретари **Н. И. Мальков,** қишлоқларимизнинг машаққатли тарихи ва озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш йўллари тўла акс этди, ҳозирги шароитда партия аграр сиёсатининг масалалари юзасидан таклифлар илгари сурилди, бу таклифларни қишлоқ меҳнаткашлари, бутун халқимиз шубҳасиз қўллаб-қувватлайдилар.

Айни вақтда кўриб чиқишга тақдим этилган қарорларнинг лойиҳалари ҳозирча докладдаги хулосалар ва қоидаларга тўла жавоб бермайди.

Биринчиси, ер тўғрисидаги масала. Мамлакатда ҳам колхоз ва совхозлар тасарруфидаги, ҳам давлат фондидаги ерларни тўлиқ инвентаризациядан ўтказиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Иккинчиси, агросаноат комплекси социал-иқтисодий тараққиёти устунлиги масаласи. Ҳам ишлаб чиқариш, ҳам ноишлаб чиқариш қурилиши учун харажатларни анча кўпайтириш керак. Забайкальеда бу масалалар ниҳоятда ўткир бўлиб турибди.

Учинчиси, колхоз ва совхозларнинг қарзлари тўғрисида. Колхоз ва совхозларнинг ссудалар бўйича қарзидан кечиб юбориш керак, деб ҳисоблайман. Бу адолатли бўлади. Шундай қилиб, қишлоққа қарздорликнинг бир қисми қопланади.

Тўртинчиси, ижара муносабатларини ривожлантириш тўғрисида. Докладда баён этилган хулосалар ва баҳоларни тўла-тўкис қўллаб-қувватлаб, яна бир карра шуни таъкидламоқчимизки, ижара муносабатларини куч билан жорий этишга йўл қўйиб бўлмайди. Одамларнинг ижарага муносабатига, ижарачиларнинг моддий-техника таъминоти аҳволига қараб баҳо берадиган бўлсак, қишлоқ ҳали кўп жиҳатдан ижарага тайёр эмас. Орқада қолмасликка интилиш ижара коллективларини расмиятчилик учун тузишга, ижара ғоясининг ўзини бадном этишга олиб келади.

Областимизнинг агросаноат комплексидаги вазият ҳақида бир-икки оғиз гапириб ўтмоқчиман. Кейинги йилларда Чита қишлоғини ривожлантириш ўз ҳолига ташлаб қўйилганлигини бартараф этиш учун партия ташкилотлари, кадрлар ишини бирмунча кучайтиришга муваффақ бўлинди. Шу давр мобайнида йилига ўртача қишлоқ хўжалик маҳсулоти ишлаб чиқариш ўн биринчи беш йиллик даражасига нисбатан кўпайди, аммо озиқ-овқат таъминотида тубдан бурилиш бўлгани йўқ.

Узоқ вақтдан бери ҳал бўлмай келаётган масала, яъни майин жунли қўйчилик ҳақида гапириб ўтишни зарур деб ҳисоблаймиз. Қўйчилик область чорвачилигида қарийб 70 процент салмоққа эга. Шу тармоқни ривожлантириш учун областни Иттифоқ-республика фондига гўшт етказиб беришдан озод қилиш ёки жуда бўлмаганда буни анчага қисқартириш керак.

Шундан кейин нотиқ аграр сектор билан саноат ўртасидаги алмашинувнинг мутаносиблигини таъминлаш тўғрисида гапирди. Агар қишлоқ хўжалик маҳсулотига харид нархларини ошириш тўғрисидаги масала очиқ, ошкора ҳал этилган бўлса, техника, саноат ва қурилиш материаллари, хизмат кўрсатиш нархини анча ошириш тўғрисидаги қарорлар кўпинча хуфиёна қабул қилинди. Худди ана шу қарорлар қишлоққа ёрдам бериш тўғрисидаги эзгу ниятларни батамом йўққа чиқарди. Пленумимиз топшириғига кўра, иқтисодий ўзаро муносабатларнинг мутаносиблиги устидан назорат механизми ишлаб чиқилиши керак, ушбу механизм ана шу мувозанатнинг ҳар қандай тарзда бузилишини қатъият билан ишончли тарзда тартибга солиб туриши керак.

Ноқоратупроқ, Забайкалье районлари ва айрим бошқа районларнинг социал-иқтисодий тараққиёти орқада қолгани боисидан ушбу районлар устун даражада ривожлантирилиши керак, деб ҳисоблайман. Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ишлаб чиқариш қувватларининг 60 процентини қишлоқ жойларда йўл қурилишига сафарбар этиш ҳам мақсадга мувофиқ бўлур эди. Областимизда ана шу министрликнинг трестини тузиш зарур. СССР Энергетика ва электрлаштириш министрлиги Забайкалье қишлоқларини электрлаштиришни жадаллаштириши лозим, деб ҳисоблайман. Ушбу министрликнинг иши, андиша билан айтганимизда, кишини таажжублантиради. Электрлаштириш планлари учун ресурслар ажратилмаяпти ва бу планлар бажарилмаяпти.

Шундан кейин сўз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Р. Н. Нишонов**га берилади. Иттифоқдош республикалар экономикаси ва социал соҳасига раҳбарликни қайта қуришнинг умумий принципларига асос бўлган ғояларни маъқуллар эканмиз, деб таъкидлади нотиқ, ҳар бир регион, ҳар бир республика, аввало, ўз резерв ва имкониятларини сафарбар этиш лозимлигини тушуниб турибмиз. Бу ўринда иқтисодий устунликларни, хўжалик мустақиллигининг маъноси ҳар бир регион ва республика ўзининг маъмурий ва территориал «хонадони»га ўралашиб қолаверади ва ҳатто шу «хонадони» эшигини тамбалаб ташлайди, деган маънони билдириши ёки билдирмаслигини аниқ-пухта белгилаб олиш жуда муҳимдир. Ана шундай уринишларга ҳатто йўл ҳам қўйиб бўлмайди, деб ўйлайман, бу жуда оғир оқибатларга олиб келган бўлур эди.

Шунга ишончим комилки, белгиланаётган ўзгаришларнинг чин маъноси ва мақсади ҳар бир республиканинг табиий-иқтисодий имкониятларидан ўз аҳолисининг эҳтиёжларини тўла қондириш учун ҳам, мамлакатнинг ягона халқ хўжалик комплексига қўшиладиган ҳиссани кўпайтириш учун ҳам имкони борича кўпроқ самара ва натижа олиб фойдаланишдан иборатдир.

Тақдим этилган ҳужжатлар лойиҳаларида таъкидланганидек, Ўзбекистон пахта етиштиришга ихтисослашувни сақлаб қолади. Аммо шуни таъкидлашни истар эдикки, пахта етиштиришга ихтисослаштиришнинг пахта монокультураси билан сира алоқаси йўқ.

Бир неча йиллар мобайнида пахта харидини барқарор этиб қўйиш ҳам мақсадга мувофиқ бўлур эди. Бу орада биз экинлар структурасини яхшилаймиз. Республикамизда етиштирилган хом ашёдан бошқа регионларда тайёрланган пировард маҳсулотга солинган оборот солиғининг бир қисмини республика бюджетига ўтказиш бу ўринда яхши иқтисодий омил бўлур эди. Хўжалик ҳисоби муносабатларини ва пахта, жун, пилла, каноп харид нархларининг бошқа вариантларини ҳам ишлаб чиқиш лозим, бундан мақсад ана шу маҳсулотлар ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини оширишдан манфаатдорликни имкони борича кўпроқ ошириб боришдир. Шу билан бир қаторда пахта етиштириладиган ерларда уни қайта ишлашни жадаллаштириш керак, чунки бу ерларда катта меҳнат ресурслари бор. Ернинг мелиоратив ҳолатини зудлик билан яхшилаш зарур.

Агросаноат комплексини қолоқликдан чиқариш, деб таъкидлади нотиқ пировардида, аввало, бизнинг ташкилотчилик ва сиёсий ишларни билимдонлик ва ташаббускорлик билан олиб боришимизга боғлиқдир. Республиканинг партия, совет ва хўжалик органлари суғориладиган гектардан олинаётган самара камлиги, бу ҳозирча кадрларимиз янгича ишлашга суст тайёргарлик кўрганликлари, интенсив технологиялар секин жорий этилаётганлиги, селекция ва уруғчилик орқада қолаётганлиги, илғор тажрибани ёйишга ёмон эътибор берилаётганлигининг оқибати эканлигини тушуниб турибдилар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, РСФСР Министрлар Советининг Раиси **А. В. Власов** Россия Федерацияси агросаноат комплексидаги ишлар аҳволига баҳо берди. Республикада озиқ-овқат таъминоти масаласи мураккаб бўлиб турибди. Сўнгги саккиз йил ичида қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга 200 миллиард сўмдан кўпроқ капитал маблағ сарфланди. Натижада ишлаб чиқариш фондлари 62 процент, ялпи маҳсулот фақат 19 процент ўсди.

Республикада қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши самарадорлигини ошириш йўллари қатъият билан қидирилмоқда, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини бошқариш структураси ўзгармоқда, хўжалик ҳисоби, кооператив ва ижара муносабатлари жорий этилмоқда.

Бу иш осонлик билан бўлаётгани йўқ. Бунга етарлича баҳо бермаслик ҳам, янгиликка қаршилик ҳам бор. Кўпинча ижарачиларга кам ҳосил ерлар, эски техника ажратиб берилмоқда, хизматнинг ҳар хил турлари учун ҳаддан зиёд юқори тўловлар белгиланмоқда.

Нотиқ якка тартибдаги хўжаликларни жадаллик билан ривожлантириш тўғрисидаги таклифни қизғин қўллаб-қувватлади. Республикада деҳқонларнинг шахсий хўжалиги эвазига гўшт, сут ва сабзавотнинг тўртдан бир қисми, мева ва резавор меванинг ярми, картошканинг 60 процентга яқини етиштирилмоқда. Аммо 14 миллион шахсий ёрдамчи хўжаликларнинг ярмидан кўпи қўлида ҳозир қорамол ва сигир йўқ, қарийб учдан икки қисми чўчқа ва қўй боқмаяпти, бунинг боиси, аввало шундаки, шу иш билан машғул бўлиш учун зарур шарт-шароит яратилмаган. Кичик механизация воситалари, мотоблоклар ва бошқа техника ишлаб чиқарадиган махсус саноат тармоғи яратиш учун катта тадбирлар кўриш керак.

Қишлоқнинг социал муаммолари алоҳида диққат-эътиборга моликдир. Сўнгги саккиз йил мобайнида Россия қишлоқларидан 4,5 миллион киши кетиб қолди, ҳар йили Россия харитасидан 3 мингга яқин қишлоқ аҳоли пунктларининг номи ўчади. Бу — ташвишли аломатдир. Ўтган йили касалхоналар, мактабгача тарбия муассасалари, клублар, маданият уйлари қуриш планлари бажарилмагани, социал вазифаларни ҳал этишда маҳкамачилик тўсиқлари олиб ташланмагани учун республика Министрлар Совети жавобгардир.

Нотиқ планлаштиришнинг янги принципларига ўтиш, экономика аграр секторида ишлаб чиқариш муносабатларини янада демократиялашни маъқуллаб гапирди. Шу муносабат билан у қуйидагиларни таъкидлади: давлат буюртмаси тазйиқ методларининг хуфёна шаклига айланиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Республикалар, ўлкалар ва областлар иштирокида ана шу масалаларни қўшимча тарзда кўриб чиқиш керак. Эҳтимол, давлат буюртмасини сўнгги беш йил ичида таркиб топган тайёрлов ўртача йиллик даражасининг 70-80 проценти миқдорида белгилаш, давлат ресурсларига қўшимча тарзда дон олиш учун дон етиштиришни рағбатлантириш тадбирларини ишлаб чиқиш маъқул бўлар.

Биз Озиқ-овқат программасини ҳал этиш учун Россия Федерацияси қўшадиган ҳисса хусусида ўз масъулиятимизни тушуниб турибмиз.

Ставрополь ўлка партия комитетининг биринчи секретари **И. С. Болдирев** колхоз ёки совхоз доирасида кооперация, ижара муносабатлари ва ана шундай муносабатларнинг бошқа формалари бир-бири билан уйғун бўлиб кетаётган хўжаликларда яхши натижаларга эришилаётганлигини таъкидлади. Қуйидагича ёндашув мақсадга мувофиқ бўлур эди: янги формаларни қидириш ва қарор топтиришда қуйи бўғинлар ташаббус кўрсатиши, марказнинг вазифаси эса истиқболли ташаббусларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашдан иборат бўлиши лозим.

Шошма-шошарлик, хомхатала қарорлар қабул қилиш Озиқ-овқат программасини амалга оширишга айниқса сезиларли таъсир кўрсатмоқда. Бунинг боиси шундаки, бошқарув аппарати қабул қилинаётган қарорлар учун жавобгар эмас, иккинчи томондан эса деҳқонларнинг узоқ муддатга мўлжалланган манфаатларини ҳимоя қилиш учун етарлича ишончли механизм яратилмаган.

Колхоз ва совхозлар, хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишлашар экан, ишончсиз маҳсулот етказиб берувчилардан ҳимоянинг ана шундай механизми йўқлигини жуда ўткир сезиб турибдилар. Маҳсулотнинг тақдири бир неча соат ичида ҳал бўладиган қишлоқ хўжалигида электр энергия, газ, сув ва ёнилғи таъминотидаги узилишлар маҳсулотнинг катта қисми оёқости бўлишига олиб келмоқда, бу экономикага ҳам сезиларли таъсир кўрсатмоқда, қишлоқ хўжалик корхоналарининг шериклар билан муносабатларига гражданлик қонунчилигининг умумий қоидасини ёйиш вақти келди, мазкур қонунчиликда зиённи тўла ундириб олиш, ундирганда ҳам фақат зиённи эмас, балки олинмай қолинган даромадни ҳам ундириб олиш назарда тутилган.

Шундан кейин нотиқ саноат маҳсулоти нархининг жадал ўсиб бораётгани қишлоқ экономикасини соғломлаштириш жараёнига путур етказаётганлигини айтди. Давлат айрим органларининг калтабин сиёсати оқибатида биз ҳар йили 1 миллион тоннагача юқори сифатли буғдойни чорва молларига беришга мажбурмиз. Наҳотки мамлакатга шу дон керак бўлмаса? Агар зарур бўлса, шундай механизм ишлаб чиқиш кераккӣ, ушбу механизм юқори сифатли донни хўжаликлар фойда кўриб сотиши учун рағбатлантирсин. Пландан ташқари харид учун техника ва материаллар сотиш практикаси бу ўринда муайян истиқбол очмоқда.

Колхоз ва совхозлар молиявий аҳволининг мустаҳкамланиши уларга ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш шароитида ишлаб топган маблағларини социал мақсадларга ажратиш имконини берди. Маблағ билан таъминлашнинг яна бир салмоқли манбаи бор — бу қишлоқ аҳолисининг шахсий жамғармаларидир. Қишлоқ меҳнаткашлари ўз пулларини уй-жой қурилиши, газ ва водопровод тармоқлари ётқизиш, йўллар қуришга бажонидил бермоқдалар. Қишлоқни социал жиҳатдан ривожлантиришни жадаллаштириш учун қўшимча моддий ресурслар топиш керак. Шу муносабат билан мамлакатнинг таъминот алоқаларини батафсил тафтиш этиш зарурати ўткир бўлиб қолди ҳамда буни ўз-ўзини бошқариш ва маҳаллий хўжалик тўғрисидаги қонун ишлаб чиқилаётганида ҳуқуқий жиҳатдан эътиборга олиш керак.

Мелиорацияга сарфланаётган катта-катта маблағлар етарлича самара бермаётганлиги хусусидаги мамлакат жамоатчилиги ташвишига ставрополликлар ҳам шерикдирлар, деди нотиқ. Аммо бизнинг ўлкамизда экинзорларнинг 6 процентини эгаллаб турган суғориладиган ерлар ялпи деҳқончилик маҳсулотининг қарийб тўртдан бир қисмини бермоқда. Бу бизга мелиорацияни янада ривожлантириш масалаларини ўртага қўйиш ҳуқуқини беради.

Аммо сўнгги вақтда жамиятда мелиорацияга, энергетиканинг хилма-хил турларига, химия ишлаб чиқаришига нигилистик муносабатда бўлиш ортиб бормоқда. Экология ҳақида ўйлаш керак, ўйлаганда ҳам, асосли ўйлаш керак, албатта. Аммо биз тараққиётимизнинг истиқболларини назардан қочира олмаймиз ва назардан қочирмаслигимиз керак. Бу ўринда олимларнинг холисона ва чуқур тавсияномалари зарур.

Минбарга Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Қ. Маҳкамов** чиқади. М. С. Горбачев докладида баён этилган қоидалар ва хулосалар, деди у, пайсалга солмай зарур чоралар кўрилишини тақозо этади. Ҳужжатларнинг тайёрланган лойиҳалари мамлакат агросаноат комплексининг йирик масалаларини ҳал этишни қамраб олган ва биз бу ҳужжатларни қўллаб-қувватлаймиз.

Нотиқ Тожикистон учун принципиал аҳамиятга эга бўлган айрим масалаларга тўхталди. Республикада аҳоли жон бошига бор-йўғи 0,11 гектар суғориладиган ер тўғри келади, деди у. СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги эса Орол муаммосини ўртага қўйиб, янги суғориладиган ерларни ишга солишни аслида тўхтатиб қўйди. Тўғри, Оролни қутқариб қолиш керак, аммо республикадаги 5 миллион аҳолининг озиқ-овқатларга бўлган эҳтиёжини қондириш учун барча ишларни ҳам қилиш керак.

СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги ва унинг лойиҳалаш ва илмий ташкилотлари кўп йиллардан буён сувни тежайдиган технологиялар яратиш, махсус техника ва ускуна тайёрлаш юзасидан иш олиб бормоқдалар. Хўш, қани ўша техника? Нега энди ҳеч ким ана шу техникани зарур миқдорда тайёрламаяпти?

Биз нам етарли бўлган лалмикор ерларда боғ ва узумзорлар бунёд этишни ўрганиб олдик. Аммо сабзавот, картошка, ем-хашак бизнинг шароитимизда асосан суғориладиган ерларда ўсади. Аҳволнинг бутун мураккаблигини тушуниб олиб, деб таъкидлади нотиқ, республикада ўтган йили маҳсулот бирлиги учун сув истеъмоли нормаси қисқартирилди ҳамда ҳисоб-китобдаги нормадан кўпроқ олинган сув учун ҳақ тўлаш жорий этилди. Айтиш кераккӣ, ижобий самара олинди. Бу йилдан бошлаб бутун республикада ана шу қоида жорий этилади.

Бундан ташқари, озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш учун республика агросаноат комплекси ишлаб чиқаришида айрим структура ўзгаришлари бўлиши лозим. Озиқ-овқат комплекси эҳтиёжлари учун илгари бўлганидек, ҳозир ҳам ер етишмаяпти. Айни вақтда пахтачилик ҳам оғир аҳволга тушиб қолди. Ҳозир пахта етиштираётган кишиларнинг иш ҳақи камая бошлади. Агар биз яқин бир-икки йил ичида бу муаммони ҳал этмасак, кўпчилик пахта етиштиришдан воз кечади.

Ўткир баҳс-мунозаралар бўлаётган жуда мураккаб масалалардан бири агросаноат комплексида ва уни бошқаришда иқтисодий муносабатларни қайта қуришдир. Бир мулоҳазани айтиб ўтишни истайман: агар хўжаликларнинг моддий-техника таъминоти масаласи ҳал этилмас экан, яна муваффақиятсизликка учраймиз.

Нотиқ агросаноат комплексидаги иқтисодий муносабатларни такомиллаштириш муаммоларига, экология масалаларига тўхталди, республика саноатини ривожлантиришга ёрдам бермайдиган мақолалар эълон қилаётган баъзи оммавий ахборот воситалари адресига танқидий фикр-мулоҳазалар билдирди.

Қўриқда 35-кўклам бошланди, деди Қозоғистондаги Омонгелди номли совхоз механизатори **Н. В. Геллерт.** Бу залга йиғилган кўп одамларнинг тақдири янги ерларни ўзлаштириш билан боғлангандир. Гарчи мавриди бўлмаса ҳам, юбилейлар даври ўтган бўлса ҳам, чўлқуварларни табриклагим келади. Қўриқ барҳаёт ва у нон бермоқда. Эндиликда юкнинг оғирини кўтариш чўлқуварларнинг иккинчи авлоди, яъни бизнинг зиммамизга тушмоқда.

80-йилларнинг бошларида бригада пудратини райком секретарларининг ёрдами билан жорий этиб, партизанларга ўхшаб ишлаган эдик. Ҳар бир мустақил қадамимизга тўсқинлик қилишга интилишарди. Иш шунга бориб етдики, 1985 йилда юқоридан буйруқ кутиб ўтирмай, ўримга чиққанимизда, бизга дон ортиш учун транспорт ҳам беришмади.

Қайта қуриш даври РАПОдаги раҳбарларнинг ўзгариши, ана шу идорадаги ҳаддан зиёд кўп бўлинмалардан устма-уст кўрсатмалар ва фармойишлар оқими билан бошланди.

(Давоми учинчи бетда).

АГРАР СИЁСАТНИ ҚАЙТА ҚУРИШ — ПАРТИЯНИНГ РЕВОЛЮЦИОН СТРАТЕГИЯСИ

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Аммо кўп ўтмай далаларимизнинг хўжайини бўлиш орзусини кўнглимизга тугиб, ижара пудратига ўтдик. Аммо асабларимиз шу қадар қақшаб ишлаяпмизки, бу янги қўриқни очишга етган бўлур эди. Ўзингиз ўйлаб кўринг, маъмурият ҳатто ижара шартномасини, тавсия этилаётганидек, беш йилга эмас, балки бир йилга тузмоқда. Бу гал эса бизга нима учундир, Пленумдан кейингина шартнома тузамиз, деб ваъда беришди. Раҳбаримиз эндиликда янги даврда яшаётганлигига, қайта қуриш совхозимизга ҳам етиб келганлигига ишонмайди, чоғи.

Бу ўринда масала кундай равшан: агар ғаллакор, чорвадор, деҳқонга ўзи мустақил хўжалик юритиши ҳуқуқини бериш мумкинлигини тан оладиган бўлсак, демак бу бошқарувчиларнинг учдан икки қисми ишсиз қолишини англатади. Партия ва Советлар бу масалада ҳақиқий инқилобий бурилиш қилмагунча, бюрократия биздан ғолиб чиқмоқда ва ғолиб чиқаверади.

Шундан кейин донгдор механизатор ерларни инвентаризациядан ўтказиш зарурлиги ҳақида гапирди, Ватанимизда тайёрланаётган тракторларни такомиллаштириш тўғрисидаги масалани ўртага қўйди.

Кеча, Михаил Сергеевич, Сиз докладингизда қишлоқларнинг техникага ёмон муносабати ҳақида гапирдингиз, деди Н. В. Геллерт. Аммо биз қандай шароитда ишлаяпмиз? 40 даража совуқ, техника кўчада қолиб кетган, ҳамма нарса музлаб қолади, фақат двигателни эса пайвандлаш лампалари ва олов билан иситамиз, бошқа барча қисмлар эса ана шу қаҳратонда айланиши керак. Антифриз ва тассол етишмайди. Қишда ёзда ишлатилиши лозим бўлган ёнилғи билан ишлаймиз, техника эса мажақланган танкдек туриб қолади, далалар эса 40 километргача нарида жойлашган.

Иложимиз йўқлигидан ижозат берилмаган ишларни қилишга, бир тракторни қисмларга ажратиб, эҳтиёт қисм сифатида ишлатишга мажбурмиз.

Қишлоқ хўжалигида ялпи кампаниялар давом этаётганлиги ҳам ташвишга солмоқда. Пудрат ҳақида матбуотда ҳозирча битта ҳам танқидий фикр-мулоҳаза айтилмаяпти. Фақат ҳамду сано битилмоқда. Наҳотки ана шу битта усул Ноқоратупроқ зонадаги кичкина майдон учун ҳам, қўриқдаги 200—400 гектарлик ер учун ҳам ярайверса? Наҳотки, қишлоқ хўжалигининг барча тармоқлари фақат бир усул—ижара билан муваффақиятли ривожланса? Кейинчалик нуқсонларни тузатишимизга тўғри келади. Ҳозир одамлар ўйлаб қолишмоқда: эҳтимол, бюрократия ҳар гал хатоларимизни изоҳлаб бераётганлиги, уларни тузатишга ўргатаётганлиги, кейин эса янги хатоларни вужудга келтираётганлиги билан кучли бўлиб қолаётгандир?

«Октябрь» журналининг бош редактори **А. А. Ананьев** нутқини бошлар экан, ҳозир деҳқон хўжаликлари колхоз ва совхозларга нисбатан тенг бўлмаган шароитларда ишлашаётганини айтди, аввало бу гап тракторлар, механизация воситалари етказиб беришга тааллуқлидир.

Деҳқон хўжалиги ҳаётнинг бирламчи ячейкаси статусини олиши керак, деб ўйлайман, деди ёзувчи. Ўшандагина деҳқон ўзини ернинг ҳақиқий хўжайини, умумдавлат ишининг қатнашчиси, деб билади. Деҳқон меҳнатини ерсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ер бизнинг абадий ризқ-рўзимиз бўлиши, биз ер ва ердан фойдаланиш хусусида жуда кучли ва қатъий чоралар кўришимиз керак. Аммо тайёрланган лойиҳа, нотиқнинг фикрича, ерни асраш тўғрисида ғамхўрлик қилишни рағбатлантирмайди.

Марказий Комитетнинг мазкур Пленуми, деди Эстония Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **В. И. Вяляс**, Эстония коммунистларининг чуқур эътиқодига кўра, бутун агросаноат комплекси ва уни бошқаришни қайта қуришнинг туб чораларини ишлаб чиқиши керак. Деҳқонга ер-сув жиловини ҳақиқатан ҳам тутқазиш, уни ер ва ишлаб чиқариш воситаларининг хўжайинига айлантириш, омилкорлик юзага чиқиши учун деҳқонга барча қулай ташкилий, иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиш тўғрисида бугун шу минбардан неча марталаб жуда тўғри гапирилди. Назаримизда партиянинг ҳозирги даврдаги аграр сиёсатининг асосий таркибий қисми ана шулардир. М. С. Горбачев докладида бу ҳақда партиявий принципиаллик ҳамда эътиқод билан аниқ-равшан гапирилди. Биз бунда ҳам янгича фикрлаш ғалабасини, қайта қуришнинг реал нишоналарини кўриб турибмиз.

Хўш, бизнинг конкрет ишларимиз ва режаларимиз қандай!— деб сўзини давом эттирди нотиқ. XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ва Эстония Компартияси Марказий Комитетининг XI пленуми қарорлари асосида биз иқтисодий муносабатлар системасида туб бурилишни амалга оширишни кўзда тутмоқдамиз. Айни вақтда бу соҳадаги бош бўғин бўлган қишлоқ қурилиши цемент, металл, сантехника сингари материаллар етишмаётганидан озор чекмоқда, буларни бизга қатъий фонд ва лимитлар асосида ажратишмоқда. Шу сабабли «Агрострой» қувватларининг 20 процентидан фойдаланилмаяпти.

Биз социалистик мулк турли формаларидан омилкорлик билан фойдаланиш зарурлигини қўллаб-қувватлаймиз. Демак, колхозлар ва совхозларда тўла хўжалик ҳисоби ва ўз харажатларини ўзи қоплаш кенг жорий этилиши, агросаноат комбинатлари, агрофирмалар, илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари, акционерлик жамиятлари, пудрат ва ижара ҳар томонлама равнақ топиши, кооперация ривожлантирилиши, оилавий фермалар, фермерлик хўжаликлари тузилиши, хуторлар қайтадан тикланиши керак. Айни вақтда ҳар бир район, хўжалик қандай формалар мақсадга мувофиқлигини ҳамда конкрет шароитларга кўпроқ мос тушишини ўзи мустақил белгилайди.

Биз хуторликларга ерни абадий фойдаланиш учун бериб қўйиш ва уни мерос қилиб қолдириш ҳуқуқини берадиган; хуторлар ва ишлаб чиқаришнинг бошқа майда формалари учун оддий ва арзон, ихчам қишлоқ хўжалик техникаси ишлаб чиқаришни ташкил этиш; шу мақсадда республикада жойлашган иттифоқ қарамоғидаги айрим корхоналарнинг ихтисослигини ўзгартириш; деҳқонлар учун давлат социал таъминоти ва страхование системасини ишлаб чиқиш; хутор хўжалигини ривожлантириш учун кредит маблағини кўпайтириш имкони назарда тутилган ер ҳақидаги қонунни ишлаб чиқиш ва қабул қилишга қаратилган тадбирларни қўллаб-қувватлаймиз.

Биз қишлоқ хўжалигидаги аҳволни яхшилашни республика хўжалик ҳисобини амалга ошириш билан боғламоқдамиз, деди нотиқ. Шу муносабат билан у давлат буюртмаси тариқасида республикада харид этилаётган чорвачилик маҳсулотига нарх белгилаш масалаларига тўхталди, республикада озуқа оқсили ишлаб чиқаришни кўпайтириш тўғрисидаги масалани тилга олди. Эстония ССР бу борада ўз ҳиссасини кўпайтириши мумкин. Республика мамлакатни аввало юқори сифатли сут маҳсулотлари — пишлоқ, сариёғ ва қаймоғи олинмаган сут билан таъминлашни яхшилаши мумкин. Умумиттифоқ фондига гўшт ва гўшт маҳсулотлари етказиб беришни бирмунча қисқартириш ва айни вақтда беш йиллик охирида 1985 йилга нисбатан сут ва сут маҳсулотлари етказиб беришни тахминан 20 процент кўпайтириш назаримизда мақсадга мувофиқ бўлади.

Нотиқ пировардида мазкур Пленумда жиддий партиявий маслаҳатлашув бўлганлигини таъкидлади. Аммо сўз яқин орада ишга айланиши учун анчагина дадил партиявий куч-ғайрат сарфлаш, масъулиятни ҳис этиб иш юритиш лозим бўлади. Биз Эстония партия ташкилоти, эстон деҳқонлари номидан бу юмушга тайёрмиз, деб айта оламиз.

Бугун ғоят муҳим тарихий аҳамиятга молик мавзуда суҳбат бормоқда десам, фикримга ҳамма қўшилса керак деб ўйлайман, деди Олтой ўлка партия комитетининг биринчи секретари **Ф. В. Попов.** Пленум агросаноат комплекси иқтисодий муносабатларини революцион ўзгартиришга янги омил бахш этиши лозим ва шундай омил бахш этиши шубҳасиздир.

Қишлоқ меҳнатчисининг ернинг ҳақиқий хўжайини ҳуқуқларини тиклаш агросаноат комплексини ислоҳ қилишнинг асосий ғояси бўлиши лозим, деган фикрга ҳамма қўшилса керак. Ҳозир колхозлар ва совхозлар доирасида кооперативлар, ижара агросаноат комплексининг асоси бўлиши лозимлигига ва у қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг зарур суръатларини таъминлай олишига ҳеч кимда шубҳа йўқ. Лекин ана шу формаларни тез оммалаштириш учун ташаббускор ижарачилар, кооператорлар билан маъмурий-буйруқбозлик доираларига қисиб қўйилган колхозлар ва совхозлар ўртасида вужудга келаётган зиддиятларни бартараф этиш зарур.

Тайёрланган қарор лойиҳаларида шу йўналишда муайян қадам қўйилган, маҳсулотни бевосита етиштирувчиларга амалда тўла мустақиллик бериш тўғрисидаги муҳим қоидалар қайд этилган. Давлат буюртмаси фақат ўтиш даврида сақланиб қолади. Бу жуда муҳим ғоя, лекин у кўпроқ пухталаштиришни ва такомиллаштиришни талаб қилади. Маъмурий тазйиқ ўтказишни истисно этиш учун биринчидан, давлат буюртмаси маҳсулот етиштирувчилар билан ихтиёрийлик асосида шартнома тузиш йўли билан шакллантирилиши лозим. Иккинчидан, тўлов қобилиятига эга бўлган барча меҳнат коллективлари ёки айрим ижарачилар моддий-техника ресурслари ва молия кредитларидан баравар фойдалана оладиган бўлишлари лозим. Башарти, ўлка учун давлат буюртмаси ҳозир қуйидан тузиладиган бўлса, шубҳасиз, техника экинлари ва ем-хашак экинлари етиштириш ҳажми камайиб кетади. Айни вақтда биз юқори сифатли буғдой, гўшт, сут сотишни кўпайтирамиз. Нархларнинг мавжуд даражасида ана шундай қилинади. Дон учун буюртманинг ошириб юборилганлиги озуқабоп экинларни етиштириш мақсадга мувофиқ бўлган районларда ҳам дон экишга мажбур қилмоқда. Шу билан бир вақтда шу жойнинг ўзида нобудгарчиликка йўл қўймай ва транспорт харажатларисиз донни чорвачилик маҳсулотларига айлантириш мумкин экан, у ҳолда ўлкадан донни олиб чиқиб кетишда қандай маъно бор.

Тўла хўжалик ҳисоби иқтисодий мустақилликнинг сўзсиз шартидир. Бироқ ўлкада ҳозир хўжаликларнинг 15 процентигина нормал яшаши ва ривожланиши мумкин. Ожиз хўжаликлар орасида тугатиш ва уларнинг негизида кооперативлар, деҳқонларнинг меҳнат хўжаликлари, ижара коллективлари тузиш мақсадга мувофиқ бўлган хўжаликлар ҳам бор. Бироқ бундай хўжаликлар кўп эмас. Бошқа хўжаликлар асосий кўпчилиги кулфатининг сабаби кўп жиҳатдан маҳсулотнинг тенг бўлмаган паст нархларидир. Вазиятни соғломлаштириш учун агросаноат ишлаб чиқаришини нормал юритишни таъминлайдиган нарх белгилаш механизмини барпо этиш лозим. Бундан ташқари ҳеч бўлмаганда колхозлар ва совхозлар қарзининг бир қисмидан бир йўла кечиб юбормай илож йўқ.

Иқтисодий ислоҳот билан бир вақтда қишлоқ хўжалигини тезроқ қайта қуроллантириш чораларини кўриш керак. Олтой ўлкаси суғорма деҳқончиликни ривожлантириш учун энг истиқболли зоналардан биридир.

Мен КПСС Марказий Комитети аграр сиёсат масалалари комиссиясининг аъзоси сифатида Пленумга таклифларни ишлаб чиқишда қатнашдим, деди ўз нутқида Украина Компартияси Марказий Комитетининг секретари **И. Г. Гринцов.** СССР Давлат план комитети, министрликлар ва идоралар КПСС Марказий Комитети Пленуми сиёсий йўл-йўриқларини амалга оширишнинг конкрет иқтисодий механизмини узил-кесил ишлаб чиқишлари лозим, деб ҳисоблайман. Лекин бунда муҳим партиявий қарорлар маҳкамачилик инструкциялари орасида қолиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Давлат план комитети мамлакат турли регионларининг табиий-иқтисодий хусусиятларини, аҳолининг структурасини ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш структурасини ҳисобга олиб, дон чорвачилик маҳсулотлари ва бошқа маҳсулотларни етказиб беришнинг илмий жиҳатдан асосланган нормативларини ишлаб чиқиши зарур.

Бизнинг назаримизда, ўн учинчи беш йилликда давлат буюртмаларига мувофиқ маҳсулот етиштириш ва Умумиттифоқ фондига етказиб бериш ҳажмини белгилашнинг асосларига ҳам аниқлик киритиш талаб қилинади. Чунки хўжаликларнинг молиявий аҳволи планларнинг реал бўлишига боғлиқ. Ахир, биз беш йиллик планлари реал ва мутаносиб бўлишига ҳамда моддий-техника ресурслари билан, албатта, таъминланишига асосланамиз. Буюртмага қўшимча маҳсулот сотишни нарх билан рағбатлантириш керак. Иттифоқ органлари ҳал қилишини талаб этадиган бир қанча масалалар вужудга келмоқда, деди нотиқ, бу фақат Украинага тааллуқли эмас. Ҳозир шундай фактга дуч келдикки, колхозлар ва совхозларнинг ярми ўзини ўзи пул билан таъминлаш шароитида ўз маблағлари ҳисобидан кенгайтирилган такрорий ишлаб чиқаришни юксак суръатлар билан олиб бора олмайдилар, чунки эски қарзлар оғир юк бўлиб турибди.

Бизнингча, хўжаликларнинг кредитлар юзасидан қарзлари билан боғлиқ ишларнинг аҳволини яна бир бор таҳлил қилиш, бу қарзларнинг бир қанчасидан кечиб юборишни СССР Министрлар Советига топшириш тўғрисида тўғри таклиф киритилмоқда.

Саноат билан қишлоқ хўжалик ўртасидаги айирбошлашнинг тенглиги масаласи бизни кўпдан буён ҳаяжонга солмоқда. УССР Фанлар академияси экономика институтининг маълумотларига қараганда, сўнгги 25 йил ичида ёқилғи, минерал хом ашё ресурслари, техника, қурилиш материаллари, ўғит, қишлоқ учун хизматнинг улгуржи нархлари харид нархларининг ўзгаришига нисбатан илдам суръатлар билан ошиб борди. Бу эса тармоқлараро структурада бузилишларга ва номутаносибликларга олиб келди. Агар нархлар қатъий тенглиги жорий этилмаса, озиқ-овқат муаммосини ҳал этишда муваффақиятга умид қилиш қийин.

Бу Пленумни барча совет кишилари кутган эдилар, деди Ростов областидаги «Путь Ленина» колхозининг механизатори **Н. В. Переверзёва**, — Халқимизнинг турмуши, мамлакатимизнинг бойлиги шу Пленум қарорларига боғлиқ бўлади.

Лекин колхозлар бўлиши керакми ёки йўқми, деган масала қўйилар экан, мен — оддий колхозчи, масаланинг шу тарзда қўйилишидан даҳшатга тушаман: менимча, айни ҳозирги пайтда колхозларни бошқаришнинг янги йўлларини ва шаклларини излаб топиш керак. Уларни йириклаштириб юборишди, балки шунинг учун уларни бошқариш қийинроқ бўлаётгандир. Худди шу сабабли колхозларда, бизнинг иборамиз билан айтганда кичик ижараларни ташкил этиш лозим.

Мен звенода кўп йил ишладим. Бундай звенолар, отрядлар яхши кўрсаткичларга эришган, уларда интизом мустаҳкам, одамлар масъулиятни тушунадилар. Шу боисдан меҳнатни ташкил этишнинг энг яхши шакли ижара, деб ҳисоблайман. Нотиқ бу фикрни ўз хўжалигидан конкрет мисоллар келтириб тасдиқлади.

Бироқ колхозларимиз, деди у сўнгра, ҳали ҳам техника билан яхши таъминланмаган, унинг нархи ҳам қиммат. Шундай ҳам бўладики, бирорта машинанинг чизмалари тайёрланиши биланоқ унинг нархи ҳам аниқ бўлиб қолади. Бу машина қанча туришини олдиндан биламиз.

Ахир, бундай янги машиналар ишга тушганидан кейин, механизаторлар бу машиналарни ўзлаштирганидан кейин уларнинг реал нархини белгилаш керак. Машина ҳақиқатан ҳам яхши бўлса, майли қанча қиммат бўлса, бўлаверсин. Лекин бу нарх олдин эмас, балки кейин белгилансин.

Мен кўп йилдан буён ишлайман, дастлаб прицепли комбайнларда иш бошлаганман, барча ўзиюрар комбайнларда ишлаб кўрдим, 1982 йилда эса «Дон — 1500» комбайнига ўтдим. Айтишим мумкинки, бу жуда яхши машина. Қишлоқдаги ҳамма техника пухтароқ бўлишини истаймиз. Ҳозир бу жуда муҳим.

Яна бир масала — ҳозир эгасиз қолган ерлар тўғрисидаги масала ўртага қўйилмоқда. Мен ғаллакор аёлман, шу ҳақда ўйласам, юрагим ачишади. Ана шу ерларга йўл чиқариш, у жойларга одамларни юбориш учун маблағ ажратилмоқда, лекин бу маблағ етарли эмас. Аммо гап фақат шунда эмас. Янги кучлар зарур.

Янги кучлар эса ҳозир бизда жуда кўп етишиб чиқди. Кўпгина ёш мутахассислар институтларни битириб, амалий тажриба орттиришди. Мен мана шу ёш, серғайрат, мустақилликка интилаётган одамларни ана шундай ерларга юбориш керак, деб ўйлайман. Улар бу ерларда иш олиб боришлари, раҳбарлик қилишлари, одамларни орқаларидан эргаштиришлари керак. Чунки деҳқон учун ер унинг ҳаётидаги энг муҳим нарсадир.

СССР минерал ўғитлар ишлаб чиқариш министри **Н. М. Ольшанский** беш йилликнинг уч йили давомида ишга тушириш кўзда тутилган беш миллион тонна ўғит ишлаб чиқарадиган янги қувватлардан амалда 2,4 миллион тонна ўғит ишлаб чиқарадиган қувватлар ишга туширилганлигини Пленумга маълум қилди. Шу тариқа янги қувватларни барпо этиш ва ўғит ишлаб чиқарувчи мавжуд қувватларни реконструкциялаш хавфли даражада камайиб кетди. 1995 йилда ўғит етказиб беришни 10 миллион тонна кўпайтириш юзасидан қўйилган вазифани бажариш учун қурилишни камида икки баравар кўпайтириш, ўғитни заводдан далага ташиб келтиришдаги нобудгарчиликни камайтириш лозимлиги мутлақо равшан. Омборхоналарни кенгайтириш ҳисобига ўғитнинг нобуд бўлишини камайтириш мумкин.

Шу билан бирга, бизнингча, минерал ўғит солишни шунчаки кўпайтириш — унчалик тўғри йўл эмас. Химиявий ўғитларни органик ўғитлар, балчиқсимон чириндилар, торф билан бараварлаштириб солиш керак. Тупроқнинг шўрини тугатиш билан чинакам шуғулланиш лозим. Ўғит солиш билан ўсимликларни ҳимоя қилиш воситаларини қўлланиш ўртасидаги мувозанатни қатъий ўзгартириш лозим.

Ҳозирги беш йилликда, деди министр, табиатни муҳофаза қилишга 1986—1990 йилларда салкам 700 миллион сўм ажратиш режалаштирилган, лекин очиғини айтадиган бўлсак, сўнгги вақтда республика, ўлка, область ташкилотлари ва бошқа маҳаллий органлар табиатни муҳофаза қилиш иншоотлари барпо этиш ўрнига шошма-шошарлик билан химия корхоналарини беркитиш ва тўхтатиб қўйиш йўлига ўтдилар. Биринчи навбатда бу гап Эстония, Латвия, Литва. Волгоград, Ленинград, Одесса ва бошқа айрим областларга тааллуқлидир. Аммо шу областларнинг ўзлари қўшимча равишда ўғит ва пестицид беришни сўрамоқдалар, шу сабабли мамлакат ўғит ва пестицидларни юзлаб миллион сўмлаб чет эл валютаси сарфлаб сотиб олмоқда. Бу қайта қуриш йўли эмас, деб ўйлайман.

Министрликларнинг аппарати, баъзан эса министрлар ҳам, назаримда бизни ошкораликка қарши деб, бизни танқидга қарши деб беҳуда айбламоқдалар. Мен икки йилдан кўпроқ министр бўлиб ишладим, дадил айтишим мумкинки, биз ошкораликка, танқидга қарши эмасмиз. Биз ошкоралик ва танқид тарафдоримиз. Аммо холисона, адолатли, амалий ва ҳалол танқид тарафдоримиз. Ошкораликни масъулиятсизлик билан чалкаштирмаслик керак. Масалан, шоир Вознесенский «Нитратларсиз поэзия» деган мақола ёзди, уни «Известия» газетаси босиб чиқарди. Мақолада Дания ва Голландияда қонун химиявий ўғитларни қўлланишни тақиқлайди, дейилади. Аслида эса, бу мамлакатларда шундай қонуннинг ўзи йўқ. Данияда ҳар гектар экинзорга 300 килограммдан кўпроқ, Голландияда эса 800 килограмм химиявий ўғит солинади. «Литературная газета» да ўз мақоласини чиқарган ҳурматли ёзувчи Одил Ёқубовнинг фикрига ҳам қўшилмайман, мақолада Ўзбекистонда ҳар гектар экинзорга 50 килограммдан кўпроқ турли пестицидлар солинмоқда, дейилади. Амалда эса гектарига 4,5 килограмм пестицид солинмоқда. Афсуски, бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Бундай ошкоралик ва танқидга қўшилиб бўлмайди, деб ўйлайман.

Яқинда колхозлар иттифоқ кенгашининг мажлиси бўлди, деди ана шу кенгашнинг раиси **И. И. Кухарь,** унда деҳқонларимиз, қишлоқларимиз тақдири масалалари ўткир қилиб қўйилди. Биз деҳқонларга эркинлик бермоқдамиз, уларнинг эркин меҳнат қилишига кафолат берамиз, демоқдамиз. Ҳақиқатан ҳам шундай. Биз СССРдаги кооперация тўғрисида Қонун қабул қилдик. Колхозларнинг Намунавий устави қабул қилинди, ҳар бир колхознинг устави шу асосда ишлаб чиқилади. Ҳозир нима учун кооперация тўғрисидаги Қонунга ҳамма ҳам амал қилмаяпти? Нима учун Намунавий устав билан ҳисоблашмаяпти? Биз Намунавий уставга юридик ҳужжат статусини бериш учун СССР Олий Совети Президиумига мурожаат қилдик. Бизга бундай қилиб бўлмайди дейишди, бу масалани ҳал қилиш керак. Колхозчиларимизнинг накази ана шундай.

Колхозлардан хилма-хил ажратмалар масалалари бугунги кунда бизни жуда ташвишга солмоқда. Ҳозир ҳақиқатан ҳам ҳамма нарса учун пул тўлаш керак, лекин нима учун ва қандай қилиб тўлаш кераклигига эътибор билан қараш лозим. Масалан, «Дон», «Маккажўхори», «Рапс» деган ҳар хил фирмаларни тузишди. Ана шу фирмалар уруғликни сақлаб берганлиги ва уларнинг вакиллари хўжаликларда икки-уч мартадан пайдо бўлиши учун уларга катта пул ажратиш керак. Техника нархи жуда ошиб кетди. Колхозларни иқтисодий жиҳатдан ҳимоя қилиш керак.

Сўнгра нотиқ колхозчилар учун социал страхование ва пенсия таъминоти масалаларини тағин ҳам фаолроқ ҳал қилиш зарурлиги тўғрисида гапирди.

Ҳозир масалани ишчи ва деҳқонлар иттифоқини тағин ҳам мустаҳкамлайдиган қилиб қўйиш керак. Бу ишда касаба союзлари ўз вазифасини тўла бажармаяпти, деб ўйлайман. Ҳеч ким касаба союзларини эсга олмади. Ҳолбуки, касаба союзлари ишчилар ва деҳқонларни бирлаштирувчи катта кучдир.

Аграр экономикамизни харажатли экстенсив ҳолатдан олиб чиқиш, уни самарали ва фанга мойил тармоққа айлантириш, деди ВАСХНИЛ президенти **А. А. Никонов,** фан бевосита алоқадор бўлган энг қийин муаммодир.

Нотиқ озуқа оқсили муаммосини фаннинг ўткир ва ҳал қилинмаган муаммоларидан бири деб таъкидлади. Бу эса гўшт ва сут етиштиришни кўпайтиришга анча тўсқинлик қилмоқда. Ҳозир фаннинг роли кескин ошмоқда, у кучли бўлиши лозим. Докладда фаннинг камчиликлари тўғрисида тўғри гапирилди, сўзга чиққан ўртоқлар ҳам тўғри танқид қилишди. Бизда камчиликлар кўп: сусткашлик ҳам, жаҳон даражасидан орқада қолиш ҳам, социал-иқтисодий, биологик муаммолар хусусидаги катта қарзлар ҳам ана шундай нуқсонлардандир. Қайта қуриш давомида мамлакатнинг турли районларида қишлоқда меҳнатни ташкил этишнинг кўпгина янги шакллари вужудга келмоқда. Биз уларни батафсил ўрганишга улгурмаяпмиз. Ҳозир ижара билан жиддий шуғуллана бошладик. Яқин вақт ичида колхоз ва совхозлар, ижарачиларимиз ижарага доир жуда кўп материалларни, қўлланмаларни оладилар. Аммо биз, деди нотиқ, матбуот саҳифаларида ва мунозараларда баъзи бировлар бизга айб қўйишга уринаётганларидек ҳеч қачон мамлакат раҳбариятига ишончсиз сеҳрли таёқча топширганимиз йўқ.

Биз аграр фанни қайта қуриш тўғрисида 1987 йилда қабул қилинган қарорни ҳалол бажаришга ҳаракат қиляпмиз, деди сўнгра нотиқ. Фан-техника давлат комитети ёрдами билан планлаштириш ва пул билан таъминлашнинг конкурс системасига ўтяпмиз, барча институтларда хўжалик ҳисобини жорий этдик. Бироқ «фан—ишлаб чиқариш» системасида бизда уларни бир-бирига боғлайдиган учинчи бўғин йўқ эди. Институтларда тадқиқотлар олиб борилади, ишланмалар тажриба хўжаликларида текширилади. Элита материаллар шу хўжаликларда етиштирилади, у ёғи эса — жарлик. Биз ҳозир ана шу жарлик ўрнини илмий-ишлаб чиқариш системалари билан тўлдириш ҳаракатидамиз. Уларни кенгайтирамиз. Шартнома асосида ишлайдиган консультация группалари пунктлари тузиш йўлидан борамиз, қайта қуриш давомида вужудга келган янги формаларни жорий этамиз.

Моддий-техника базасининг заифлиги илмий ишланмалар самарадорлигини кескин камайтириб юбормоқда.

Сўнгра нотиқ тармоқ илмий комплексларини янгидан ташкил этиладиган озиқ-овқат маҳсулотлари ва харид комиссиясига топшириш режалаштирилаётганлиги муносабати билан ташвиш билдирди. Унинг фикрича, бош институтларнинг ана шу группасини ВАСХНИЛ ва бошқа идоралар системаларининг экспериментал базаси билан биргаликда топшириш амалда фан маъмурий аппаратнинг давоми бўлиб қолишига олиб келади. Ҳозир биз маъмурий усулларни ишлаб чиқаришда қисиб чиқараётган бўлсак, бош институтларнинг ва уларнинг экспериментал базалари маъмурий аппаратга топширилгандан кейин аграр фанда шундай усуллар пайдо бўлиши мумкин. Илмий ишланмаларга мойиллик, деди у, — ҳозирги пайтда фан ва техника тараққиётини жадаллаштириш калитидир. Бинобарин биз худди шу йўлдан борамиз.

М. С. Горбачев якунловчи нутқ сўзлади. Бу нутқ матбуотда эълон қилинади.

(ТАСС).

• ЎЗБЕКИСТОН ВА ЖАҲОН

«МЕН ХИТОЙДА НИМАЛАРНИ КЎРДИМ ВА НИМАЛАРГА ТУШУНДИМ»

● Синьцзянь-Уйғур автоном райони қишлоқ хўжалик бошқармаси билан Қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг таклифига биноан ВАСХНИЛ Урта Осиё бўлимининг делегацияси Хитой Халқ Республикасида бўлди. Сафардан мақсад Хитой олимлари фаолияти билан танишиш, қишлоқ хўжалик фани ва техникаси турли соҳаларида биргаликда тадқиқотлар ўтказиш имкониятларини аниқлаб олиш эди.

УзТАГ мухбири Ю. Бондаренко Совет делегациясининг раҳбари, ВАСХНИЛ Урта Осиё бўлими раисининг ўринбосари профессор Ш. И. ИБРОҲИМОВ билан учрашди ва ундан бир неча саволга жавоб беришни илтимос қилди.

— Шукур Иброҳимович, хитойликларнинг тажрибаси биз учун ҳам фойдалими?

— Нега фойдали бўлмас экан? Хитойнинг бу автоном райони табиий шарт-шароитлари жиҳатидан Ўзбекистондан унча фарқ қилмайди. У ерда ҳам иқлим худди биздагидек иссиқ бўлиб, экинларни парваришлаш даврида ёғингарчилик жуда кам бўлади. Асосан суғориладиган ерларда деҳқончилик қилинади. У ерда яйлов чорвачилиги ҳам яхши ривожланган.

Синьцзянь-Уйғур автоном райони экинзор майдонлари (3,2 миллион гектар) жиҳатидан ҳам, аҳолисининг сони жиҳатидан ҳам республикамизга тенг келади. Аҳолининг кўпчилик қисми қишлоқ хўжалиги билан шуғулланади. У ерда ҳам худди биздаги каби пахта, ғалла, сабзавот, тамаки етиштирилади. Мазкур район ўз мевалари, полиз экинлари, ёнғоқлари билан ҳам машҳур. Хуллас, умумий жиҳатларимиз анча.

— Бироқ тафовутлар ҳам бўлса керак?

— Ҳа, албатта. Бундай тафовутларни кўз олдингга келтирганингда афсусланасан, киши. Чунончи, автоном районда қишлоқ хўжалик ялпи маҳсулоти мунтазам кўпайиб бормоқда. Айни вақтда ялпи маҳсулотнинг ўсиш суръатлари аҳолининг кўпайиш суръатларидан сўзсиз юқори бўлмоқда. Маҳсулот ишлаб чиқариш ўтган йилнинг ўзидагина 11,7 процент кўпайди. У ерда қишлоқ хўжалигини механизациялаш даражаси биздагидан анча паст эканлигини айтиб ўтиш керак. Ерларнинг учдан икки қисмигина машиналар ёрдамида ишланади, экинзорларда етиштирилган ҳосилнинг 22 проценти машиналарда териб олинади. Бу кўрсаткичлар гарчи Хитойда энг юқори кўрсаткичлардан ҳисобланса-да, бизнинг кўрсаткичлар билан қиёслаш мумкин эмас.

— Уларнинг муваффақиятини нима билан изоҳлаш мумкин?

— Бу саволга икки оғиз сўз билан жавоб бериш мумкин эмас. Муваффақият омиллари кўп. Қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлиги ҳамда моллар маҳсулдорлиги уларда жуда баланд. Масалан, уйғур дўстларимиз ҳар гектардан 37,5 центнер буғдой, 60 центнер маккажўхори дони, 26 центнер пахта хом ашёси оладилар. Энди чорвачиликка назар ташлайлик. Айрим наслдор сигирлар йилига беш ярим минг литргача сут беради. Зинигуан наслчилик хўжалигида етиштирилган қўйларнинг оғирлиги кўпинча 120—125 килограммга етади. Улардан 20—25 килограммдан жун олинади.

У ерда деҳқон ернинг ҳақиқий эгаси эканлиги ҳисобига шундай натижаларга эришилмоқда. Автоном районда ижара усули сўзда эмас амалда жорий этилган. Бу усул ижара пудрати эмас, балки ижаранинг ўзидир. Унда деҳқон ўзи етиштирган ҳосилнинг эгаси ҳисобланади, яъни уни хоҳлаган кишисига сотиш ҳуқуқига эга.

Биз пахта етиштириш билан шуғулланадиган давлат хўжаликларидан бирида бўлдик. Давлат хўжалигининг ҳар бир аъзосига атиги етти сотих ер биркитиб қўйилган. Хом ашёни унинг ўзи тайёрлов пунктига сотади. Айни вақтда ердан ва қишлоқ хўжалик қуролларидан фойдаланишга, ёнилғи-мойлаш материаллари, минерал ўғитларга кетадиган сарф-харажатлар давлат бюджети ҳисобидан бўлади. Ижарачи агар уруғлик пахта етиштирса, хом ашё учунгина эмас, уруғлик учун ҳам қўшимча ҳақ олади. Энди харид нархларини олайлик. Бу нархлар биздагидан деярли уч баравар юқоридир. Шундай қилиб, деҳқонни ҳозир давлатга керак бўлган экин экишга мажбур қилиш шарт эмас. У буни ўзи олаётган маошидан «сезиб» туради.

— Бинобарин нимадир экмоқчи бўлган деҳқон, энг аввало, «нимагадир», яъни районлаштирилган яхши навларга эга бўлиши керак, шундай эмасми?

— Бундай уруғликлар бор. Маҳаллий селекционерлар етиштирган уруғликларни ҳам олиб кўрайлик. Қозоқ автоном округи қишлоқ хўжалик илмий-тадқиқот институтида селекция, технология, тупроқ анализи лабораторияларини кўздан кечирдик. Ишлар юқори савияда ташкил этилганлигини кўрдик.

Институт селекционерлари буғдойнинг кўплаб янги навларини ҳамда дурагай жўхориларни яратишган. Ана шу жўхоридан 100—120 центнер дон олинмоқда. Суғориладиган ерларда 36 центнергача буғдой етиштирилмоқда.

Энди пахта ҳақида гаплашайлик. Бу ерда 1949 йилдан бери пахта етиштиришади. Аввал Совет Иттифоқида етиштирилган навларни экишарди. Ҳозир эса ўзларининг «Синьручжунь—1» навини экишмоқда. Уни парваришлаш технологияси қизиқарли: пленка остига экилган ғўзалар эрта униб чиқади, бегона ўтлар умуман бўлмайди ва 30 процент қўшимча ҳосил беради. Синьцзянь-Уйғур автоном районида жами майдоннинг қарийб 60 процентида пленка остида пахта етиштирилади.

Биз техника экинларини парваришлаш институтига ҳам бордик. Институт жуда яхши ускуналар билан жиҳозланган. Масалан, «Спинлаб» фирмасининг асбоби ёрдамида кунига 400 хил толанинг пишиқ-пухталиги, ранги ва шунга ўхшаш бошқа жиҳатларини синчиклаб ўрганиш мумкин. Бундай асбоблар бизда — ҳатто давлат нав синовлари идоралари ходимларида ҳам йўқлигини биламан.

— Сиз у ердан қандай аниқ натижалар билан қайтдингиз?

— Биз Синьцзянь-Уйғур автоном райони Қишлоқ хўжалик фанлари академияси билан ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими ўртасида илмий-техникавий ҳамкорлик тўғрисидаги ҳужжатни имзоладик. Ана шу ҳужжатга биноан шу йилнинг ўзидаёқ бевосита алоқалар ўрнатилади ва юқори ҳосилли экинлар, янги техника ва технология яратиш программалари белгилаб олинади.

Ўзаро товар алмашиш тўғрисида ҳам келишиб олинди. Хитой мутахассислари САИМЭда яратилган пахта териш машиналари ва сеялкаларга қизиқиб қолишда. Биз эса қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлайдиган техникага, жумладан, майиз тайёрлайдиган линияга қизиқиб қолдик. Пахтачилик, ўсимликларни ҳимоя қилиш, чорвачилик, қишлоқ хўжалик экономикаси бўйича ҳам бир-биримизга мутахассислар юбориб, бир-биримиздан ўрганамиз. Биз синьцзянлик олимларга ўзимизда етиштирилган пахтанинг тўрт навини тадқиқ қилишлари ва синаб кўришлари учун бердик. Улардан ҳам худди шунча нав олдик.

Хуллас, сафаримиз унумли бўлди.

(УзТАГ).

КИТОБСЕВАРЛАР КЕНГАШИБ ОЛИШДИ

ИЛГАРИ маълум қилганимиздек, область китобсеварлар жамияти IV конференцияси бўлиб ўтди. Маънавий бойлик мухлисларининг бу анжуманида область китобсеварлар жамияти правлениесининг беш йиллик фаолияти тўғрисидаги ҳисоботи, галдаги вазифалар ҳақида халқ депутатлари Тошкент область Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари, область китобсеварлар жамияти правлениеси раисининг ўринбосари Д. Н. Жаҳонгирова доклад қилди.

— Ҳисобот даврида, — деди у, — жамиятимиз бир мунча ютуқларни қўлга киритди. Китобсеварлар ёрдамида турли саналар, байрамлар муносабати билан, шунингдек, олдиндан белгилаб олинган план асосида китобхонлар конференциялари, лекциялар, адабий учрашувлар, суҳбатлар ўтказилди. Барча шаҳар ва районларда бадиий ҳамда тематик асарлар кўргазмалари, китоб савдолари ташкил этилди.

Докладчи таъкидлаганидек, бу тадбирлар жойларда китобхонлар сонининг ошишига, уларнинг қандай нашрларга кўпроқ қизиқишларини аниқлашга ва унутиб қўйилаётган соҳаларда адабиёт тарғиботини кучайтиришга ёрдам бермоқда. Шу билан бирга жамият ишида ҳам талай камчиликлар, ечимини кутаётган муаммолар ҳам йўқ эмас. Районларда болаларга жуда ёшликдан китобга қизиқиш уйғотишни изчил олиб бормоқ лозим. Лекин қатор районларда бу муҳим ишга етарли эътибор берилмаяпти. Масалан, Бўка, Чиноз, Ғалаба, Оққўрғон районларида ёш китобсеварларнинг секциялари бўлгани ҳолда, уларда адабиётлар тарғиботи ва тарқатиш ишлари суст олиб борилади. Шунингдек, ижтимоий-сиёсий адабиётлар тарғиботи ҳам яхши йўлга қўйилмаган.

— Колхозимизда, — деди музокарада сўзга чиққан Чиноз районидаги «Қизил Октябрь» колхози партия комитети секретари, китобсеварлар бошланғич ташкилоти раиси М. Усмонов, — турли миллат ва элат вакиллари яшашади. Биз яхши ва ёмон кунларда бир-биримизга ҳамкор ва ҳамнафас бўламиз, маданий эҳтиёжни яхши биламиз. Мен кўп колхозчиларнинг уйларида бўлганимда уларнинг шахсий кутубхоналари, у ерда турли нодир асарлар борлигини кўриб қувонаман. Лекин афсуски, кўп ҳолларда улар токчаларда чанг босиб, ўқилмай қолиб кетаяпти. Шунинг учун қишлоқ кишиларида китобга меҳр уйғотиш, уларнинг маънавий дунёсини бойитиш учун кўпроқ иш қилишимиз керак, деб ўйлайман.

М. Усмоновнинг худди ана шу фикрини Пискент нон комбинати слесари, китобсеварлар жамияти комбинат бошланғич ташкилоти раиси А. Маҳмудов ҳам маъқуллади.

— Илгарилари, — деди у,— бир янги асар босилиб чиққанда, уни оила аъзолари ёки бўлмаса бир гуруҳ ёру-биродарлар биргаликда ўқиб, сўнг муҳокама қилар эдик. Лекин ҳозир китоб ўқувчилар камайиб кетяпти. Нега? Бизнингча, қишлоқ аҳолисининг, айниқса, хотин-қизларнинг бунга вақти йўқ. Шунинг учун уларга ҳеч бўлмаганда тушлик дам олиш пайтида маданий ҳордиқ чиқариб, бирор янги адабиёт билан танишиш имкониятини яратиб бериш керак.

Конференция делегатлари Тошкент район партия комитетининг секретари, область китобсеварлар жамияти правлениесининг аъзоси Ҳ. Сайдалиева, Олмалиқдаги 15-мактаб ўқитувчиси правление аъзоси Е. Юсупова, Ўзбекистон ССР халқ шоири Т. Тўла ва бошқаларнинг сўзларини ҳам қизиқиш билан тингладилар.

Конференцияда область китобсеварлар жамияти правлениесининг янги состави сайланди. Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича область бошқармаси бошлиғи Ш. Миралимов правление раиси, К. Қамбарова раис ўринбосари этиб сайландилар.

Конференцияда область партия комитетининг секретари Э. И. Фозилов иштирок этди.

З. ЖЎРАЕВА.

САЙЛОВЧИ МУЛОҲАЗАЛАРИ

ПРОГРАММАЛАРИГА МУНОСАБАТИМ

601-Оҳангарон территориал сайлов округидан СССР халқ депутатлигига номзод қилиб рўйхатга олинган «Оҳангарон» совхозининг сигир соғувчиси Ҳурматой Ўроқова ва «Ахангаранцемент» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори Александр Федоровларнинг сайловолди программалари «Оҳангарон» газетасида эълон қилинди.

Ҳ. Ўроқова ўз программасида ҳозирги пайтда республикамиз учун жуда долзарб социал муаммолардан бири бўлган аёлларнинг ўз жонига қасд қилишларига чек қўйиш, кўп болали оналарни уларнинг имкониятлари даражасида иш билан таъминлаш, болалар ўлимининг олдини олиш, аҳолининг маданий-маиший турмушини яхшилаш масалаларига эътиборни қаратган. Шу билан бирга уларни ечиш омилларини аниқ ифода этган. Бу унинг халқ депутати бўлиш жуда катта масъулият, гражданлик бурчи эканлигини яхши тушунишидан далолат беради, деб ҳисоблайман.

Иккинчи номзод А. Федоровнинг сайловолди программасини газетадан ўқиб анча ўйланиб қолдим. Унинг программасида айтилган барча фикрлар сиртдан қараганда худди янгидай кўринсада, аслида кўп нарсалар шунча пайтдан бери А. Федоровнинг ўзи томонидан бажарилмай келинаётган тадбирлардир. Масалан, депутатликка номзод ўз программасида «..экологик ҳолатни қатъий равишда соғломлаштириш керак», деган фикрни олға суради. Аммо ўзи бош директор бўлган «Ахангаранцемент» ишлаб чиқариш бирлашмаси кейинги пайтларда Оҳангарон районидаги экологик ҳолат ва атроф муҳитни шу қадар бузиб юбордики, нимагадир номзод ўз программасида бу ҳолатни конкрет тан олмаяпти. Корхона ҳавога чиқараётган чанг ва дуд шу қадар кўпки, ҳозир Оҳангарон райони территориясидаги Ўзар, Ленинчи, Оқ тепа, Тут, Болғали қишлоқларининг аҳолиси ёз пайтларида ҳовлида ётишга имконият тополмайди. Иккита улкан трубадан тўхтовсиз чиқиб турган чанг ва дудлар ҳамма томонни оппоқ цемент ғуборлари билан тўлдиради. Бу нарса ўша қишлоқларнинг экинзорларига ҳам ёмон таъсир этмоқда. Оқибатда Оҳангарон водийсида бир вақтлар яйраб юрадиган турналар, лайлаклар, булбуллар мутлақо келмай қўйди.

А. Федоров раҳбарлик қилаётган бу корхонадаги ана шундай ачинарли аҳвол 1988 йилнинг ёз фаслида марказий телевидениенинг «Время» программасида, республика радиосининг «Қармоқ» сатирик эшиттиришларида қаттиқ танқид қилинган эди. Аммо ўртоқ Федоров буларнинг барчасига лоқайд қаради ва ҳозиргача ҳеч нарса ўзгаргани йўқ. Одамлар буни яхши билишади.

Корхона раҳбари ўз платформасида регионда сабзавот етиштиришни кўпайтириш муаммоси хусусида гапиради ва «талабгор шаҳарликларга мева-сабзавот етиштириш учун ер участкаларини бўлиб беришни» маслаҳат тарзида айтиб ўтади-ю, ўзи раҳбарлик қилаётган йирик корхонанинг ёрдамчи хўжалиги ҳалигача ҳеч нарса етиштирмаётгани тўғрисида гапиришни истамайди. Ваҳоланки, бирлашманинг «Ангрен» совхози территориясидаги ёрдамчи хўжалиги ҳалигача ўз ишчилари учун оғизга тушадиган бирор маҳсулот бермаяпти.

А. Федоров ўз программасининг бошланишида «...Советлар сўзда эмас, амалда ўз территориясининг тўла ҳуқуқли хўжайинлари бўлишига эришиш керак»лигини айтди. Ўз-ўзидан савол туғилади: бу киши 1984 йилдан бери Оҳангарон шаҳар Советининг депутати, район партия комитетининг аъзоси, райкомнинг бюро аъзоси, ижрокомнинг аъзоси бўлиб келади. Бироқ шунча пайтдан бери нега ўша ишларни амалга оширмади? Булардан ташқари номзод ўз программасида «Менинг программамда баён этилган масалалар... ечими биринчи галда маҳаллий (шаҳар, район, қишлоқ) Советларга боғлиқдир» — дейди ва ўзининг депутат сифатидаги конкрет фаолияти натижаларини инкор этади. Мен сайловчиларнинг ана шу масалалар хусусида чуқурроқ ўйлаб кўришларини истар эдим.

М. ҚАЮМОВ,

сайловчи, Оҳангарон шаҳридаги Муқимий номли 6-ўрта мактаб ўқитувчиси.

Колхозда магазин

● БЎСТОНЛИҚ районидаги Жданов номли колхоз территориясида янги кундалик харид моллари магазини фойдаланишга топширилди. 300 квадрат метр саҳнга эга бўлган мазкур магазинда харидорлар кийим-бош ҳамда озиқ-овқат маҳсулотлари харид қилиш имкониятига эгадирлар.

Янги цех маҳсулоти

● ЧИРЧИҚДАГИ қурилиш материаллари ва конструкциялари комбинатининг янги цехида пенополистирол плиталарнинг дастлабки кубометрлари ишлаб чиқарилди.

Самарали изоляцион материалларни тайёрлаш жараёни тўлиқ механизациялаштирилган. Цех йилига 10 минг кубометр ана шундай плиталар ишлаб чиқариш қувватига эга.

А. ШЕРОВ.

ОҚ ОЛТИН ҚАДРИ

«Правда Востока»нинг 14 январь сонида Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети раиси И. Ҳ. ЖЎРАБЕКОВ билан мусоҳаба чоп этилганди. Кўплаб газетхонларнинг фикрига кўра, мусоҳабада республика агросаноат комплексини ривожлантиришнинг айрим долзарб масалалари, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши билан боғлиқ қатор экологик муаммолар ўз аксини топмаган.

Биз газетхонлар мактубларидаги масалаларни умумлаштирдик. Мухбиримиз республика Агросаноат давлат комитети раиси билан яна учрашди.

— Исмоил Ҳакимович, сизнинг фикрингизча, республикада интенсив деҳқончилик системаси жорий этилганда экин майдонларининг мақбул структураси қандай бўлиши керак? Бундай ҳолатда чорвачилик, саноат маҳсулотларини кўпайтириш муаммоси қай тарзда ҳал этилади?

— Экинларнинг мақбул структураси дейилганда даставвал пахта-беда алмашлаб экишни ўзлаштириш англашинилади. Пахта комплексида чигит экиладиган далалар 60 процентдан, ёки 1.750 минг гектардан ошмаслиги керак. Илмий ишлаб чиқилган хулосалар баайни ана шу нисбат ернинг унумдорлик хусусиятини таъминлаши мумкинлигини тасдиқлайди.

«Монокультура» тушунчаси 1985 йилдан бошлаб хўжалик нутқимизга мустаҳкам ўрнашди. Ўшанда пахта майдонлари 75 процентни ташкил этганди, ҳозир — 5 процент кам. Деҳқончиликнинг янги илмий асосланган системаси ишлаб чиқилди. Алмашлаб экиш схемалари буткул қайта кўриб чиқилди, ҳар бир дала бошқатдан паспортлаштирилаяпти, картограммалар ҳам ҳар хўжалик бўйича қайта кўрилиб янгиланаяпти. Алмашлаб экишни йўлга қўйиш ва жорий этиш устидан қатъий назорат ўрнатилди.

Пахтачиликни янада ривожлантиришга ёндашувда қолипларни бузиш чигит экиладиган майдонни 100 минг гектардан кўп ҳажмда қисқартириш имконини берди. Бунинг натижаси ўлароқ бедапоялар уч йил мобайнида деярли 100 минг гектарга кўпайиб, 674 минг гектарга етди.

Экинзорлар структурасини тартибга солиш бўйича ишлар жорий йилда давом эттирилади. Чигит экиладиган далалар 50 минг гектардан зиёд ҳажмда камайтирилади, бедапоя эса 120 минг гектарга кенгаяди.

1990 йилга келиб пахта майдонлари 67 процентни ташкил этади, чигит экилган 1.830 минг гектарнинг ҳар гектаридан 27,6 центнер ҳосилдорликка эришилиб, 1 миллион 550 минг тонна тола олинади. Асосий вазифа — ҳосилдорликни кўпайтириш эвазига 5 миллион тонналик даражани сақлаган ҳолда пахта майдонларини қисқартириш ғоясини ривожлантиришдан иборат.

Тўғри, деҳқончилик маданияти ҳали паст. Лекин масалан, ўтган йили пахта майдонларини анча камайтирган ҳолда ҳосилдорликни 3,6 центнерга кўпайтирдик. Бунинг натижасида қўшимча 507 минг тонна хом ашё олинди. Ернинг унумдорлигини биологик жиҳатдан ҳисобга олганда бизнинг шароитларимизда ҳар гектар ҳосилдорлигини 28—30 центнер бўлишини таъминлаш тамомила реалдир.

Ҳозир анъанавий сабзавот-полиз экинлари, картошка, мева-чева, узум ўстириш учун тупроқ-иқлим шароитларидан тўла фойдаланилмаётганлиги билан боғлиқ масала кўриб чиқилаяпти. Чуночи, Самарқанд областининг Оқдарё ва Қорадарё оралиғида ғўзадан кўра картошка ўстирилса анчайин самаралироқ бўларди. Оқдарё, Жомбой, Пайариқ районларида пахта сотишдан олинадиган тушум 1.200—1.400 сўмдан ошмайди, 10—15 центнердан ҳосил берадиган майдон эса 10 минг гектардан кўпдир.

Фарғона водийси областларида, республиканинг бошқа регионларида кўп учрайдиган ўта нотекис ерларда, адирларда, тошлоқ майдонларда ғўза ўстиришга барҳам бериш керак.

Экин майдонлари структурасини такомиллаштириш 1995 йилга келиб 350—400 минг гектарда озуқа ва озиқ-овқат экинлари жой олиши имконини беради. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра аҳоли жон бошига сабзавот ҳозирги 134 ўрнига 202 килограммни, полиз экинлари маҳсулоти — 41 ўрнига 51, картошка — 13 ўрнига 30 килограммни ташкил этади. Озуқа етиштириш 1,6—1,7 марта кўпайиб, бу гўштни 35 процент, сутни 20 процент, тухумни 13 процент ошириш имконини беради. Саноатда озиқ-овқат маҳсулотларини қайта ишлаш ҳажми кўпаяди.

Шундай қилиб чигит экиладиган майдонлар қисқариши эвазига даромаднинг камайиши қопланади. Булардан ташқари, пахтанинг харид нархини ошириш масаласи кўрилаяпти. Маълумки, шоли энг сернам экин саналади. Ярим миллион тонна шоли етиштириш учун 11 миллиард куб метрдан кўп сув керак бўлади, шунча оби ҳаёт билан, айтайлик, 2 ҳисса кўп пахта олиш мумкин.

Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областида шоли етиштиришни қисқартириш ортиб қолган сувнинг бир қисмини Орол денгизига йўналтириш имконини берган бўлур эди. Бу Орол бўйидаги экологик вазиятни яхшилайди, шоли майдонларини илмий асосланган нормаларга (80 процент ўрнига 60 процент) етказиш имконини беради.

— Ўрта Осиё суғориладиган ерларнинг бебаҳолиги ҳаммага маълум. Республикамиз 20 миллион кишиний эмас, балки ундан кўп аҳолини ҳам боқишга қодирлиги ҳисоблаб чиқилган. Унда гап нимада? Нега бу имкониятлар ҳанузгача рўёбга чиқарилмаган?

— Меҳнатни умумиттифоқ бўйича тақсимлаш деган тушунчани унутиб бўлмайди. Ўзбекистон умумиттифоқ фондига 8 миллиард сўмлик турли маҳсулотларни етказиб бериб, ўзи 11 миллиард сўмлик маҳсулот олади. Биз ўзимизда бор маҳсулотни жўнатамиз, ўзимизда йўқ ёки жуда етишмайдиган маҳсулотни эса оламиз. Республикага ҳар йили 6 миллион тонна атрофида дон, 146 минг тонна гўшт ва гўшт маҳсулотлари, 800 минг тонна атрофида сут ва сут маҳсулотлари, ярим миллион тоннагача картошка, 350 минг тонна қанд, қандолат ва бошқа маҳсулотлар олиб келинади.

Афсуски, ҳозирги пайтда гўё республика ўзини озиқ-овқат маҳсулотлари билан тўла таъминлай олади деган асоссиз баёнотлар эшитилиб турибди. Пахта ялпи ҳосили кетидан қувиш халқ хўжалигининг бошқа тармоқларига тушов бўлганлигини ҳеч ким яширмайди, лекин бугунги кунда ҳам бир жойда депсиниш давом этаяпти деб бўлмайди. Яқин-яқинларда ҳам тўқимачилик корхоналари 60—70 минг тонна пахтани қайта ишлашарди, ҳозир икки ҳисса кўпдир.

Йилига 800 миллион шартли банка консерва ишлаб чиқариларди, эндиликда 1,3 миллиардга етди. Қандолат маҳсулотлар олиб келиш қисқарди. Жамоат секторида мева, сабзавот, полиз ва узум етиштириш жорий беш йиллик мобайнидагина ўртача 12 процент ёки 300 минг тоннага кўпайди. Уч йил муқаддам 283 минг тонна, ҳозир эса 328 минг тонна гўшт сотилди, сут уч йил олдин 802,5 минг тонна бўлган бўлса, эндиликда қарийб миллион тоннага етди. Чорвачилик маҳсулотлари қайта ишлашни чуқурлаштириш программаси тузиб чиқилди, аҳолининг турмуш маданиятини кўтаришга йўналтирилган тадбирлар кўрилаяпти. Лекин яна бир бор таъкидлайман: ўзимизни ўзимиз таъминлашимизга ҳали вақт кўп.

— Пахта монокультураси қишлоқ хўжалиги ривожига салбий таъсир кўрсатди. Шу муносабат билан айрим мутахассислар хом ашёнинг ялпи ҳосилини 4 миллион тоннага етказишни таклиф қилаяптилар. Сиз бунга қандай муносабат билдирасиз?

— Бу масала биринчиси — яъни экин майдонларининг мақбул структураси масаласига бориб тақалади. Энг муҳими қанча — 4 ёки 5 миллион тонна пахта етиштирилишида эмас, асосий гап экинзорларнинг пахта билан банд бўлиши 60 процентдан ошмаслигида, яъни 2.800 минг гектар пахта комплекси майдонининг 1.700—1.750 минг гектарида ғўза, 800—850 минг гектарида беда ва 350—400 минг гектарида бошқа экинлар ўстирилмоғи керак. 80 минг гектар атрофидаги майдон мелиоратив далалардан иборат бўлмоғи лозим.

Ҳар ҳолда, иттифоқ министрликлари ва идоралари пахтанинг давлат буюртмасини 4 миллион тоннага келтирдилар деб тасаввур қилиб кўрайликчи. Бундан нима ютамизу, нима йўқотамиз? Албатта, бу ҳолда ғўзадан бўшаган қарийб 350 минг гектар атрофидаги майдон озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга имкон берган бўлур эди.

Хўп, етиштирдик ҳам, ундан кейин-чи? Агар ҳозирги маҳсулотни қайта ишлаш, сақлаш учун қувватлар танқис бўлиб турган бўлса, ўшанда маҳсулотни қаерда қайта ишлаймиз? Айтайлик, омборларнинг таъминлануви эҳтиёжнинг ярмидан салгина кўпроқ. Ўзга ғоя юзага келади: агар ўзимиз қайта ишлай олмасак, бошқа республикаларга сотамиз. Лекин бундай ҳолда ҳам қўшимча рельсли базалар, темир йўл шохобчалари, саралаш пунктлари, совитгич омборлар қуришимизга тўғри келади. Буларнинг ҳаммаси, эътибор қилинг, қурилиш учун маблағлар ўта танқис бир шароитда рўй бериши керак.

Бир гектар пахта майдони ўртача 15—16 минг сўм беради. Ана шу рақамни бўшаган ер майдонларига кўпайтирсак, олинмай қолган ялпи ва товар маҳсулотлари миқдорини биламиз. Бу 5 миллиард сўмликдан кўпдир. Миллий даромад 2 миллиард сўм атрофида етишмай қолади.

Қишлоқ меҳнаткашларининг турмуш даражасига келганимизда, масалан, пахтакорнинг бир киши-кунига сабзаводкор ёки чорвадорга нисбатан 15—20 процент кўп тўланади.

Ўзбекистон пахтаси — мамлакатнинг бутун халқ хўжалиги комплексини ривожлантиришга ишлатиладиган валюта тушумларининг асосий манбаидир. Бу ўринда изоҳга ҳожат йўқ.

— Айрим олимлар ва мутахассислар сув омборлари Ўрта Осиё регионида иқлим шароитини ёмонлаштиради, тупроқни орқлатиб юборади деб ҳисоблашади. Уларнинг назарида, Чорвоқ тўғони, айрим сув омборлари қурилиши беҳуда. Сизнинг нуқтаи назарингиз қандай?

— Кўп йиллик гидрометеорология хизмати кузатишлари шундан далолат берадики, регионимизда сунъий денгизлар иқлимнинг нохуш ўзгаришига ҳеч қандай сабаб бўлмайди. Яна шуни айтаманки, бундай салбий таъсиротлар бўлиши мумкин ҳам эмас. Содир бўлаётган ўзгаришларнинг ҳаммаси кичик эмас, балки кенг кўламга эгадир.

Сув танқис келган 1986 йилни олиб кўрайлик. Сув ресурслари ўта танқис бўлди, агар сув омборлари бўлмаганида пахта, бошқа деҳқончилик маҳсулотлари тайёрлаш кескин камайиб кетган бўларди. Эҳтимол ана ўшанда нега бизда сув омборлари йўқ, деган масала қўйилармиди. Ҳозирги замонавий йирик сув омборлари эндигина қурилаётган 50—70-йилларда республика ҳар йили қурғоқчилик билан бирга сув тошқинидан зарар кўрарди. Амударёнинг қуйи оқими суғориладиган ерларнинг анча қисмини ювиб, қишлоқларни вайрон қилган 1969 йил воқеаси кўпчиликнинг ёдида бўлса керак. Ўша кунларни Беруний ва Тўрткўл, кўплаб бошқа аҳоли пунктларининг одамлари унутишмайди.

Ўтган йили баҳорда мўл ёғингарчилик Тошкент областидаги дарёларни хавфли кўтарилишига олиб келди. Фақат сув омборлари шарофати билан нобудгарчиликлар кам бўлди. Айни пайтда Сангардак, Типтаксой ва бошқа бошқарилинмайдиган кичик дарёлар ҳавзаларида юзлаб гектар экин майдонлари ювиб кетилди, ирригация иншоотлари, йўллар, алоқа, электр узатгич линиялар ишдан чиқди. Кўрилган зарар 10 миллионлаб сўмда ҳисобланди.

Чорвоқ тўғони хусусида. Чорвоқ — бу Чирчиқ ва Тошкентнинг саноати, бу пойтахт области бир қанча районлари, Қозоғистоннинг анча-мунча қисми энергетика қуввати, ичар сув ресурслари, қишлоқ хўжалиги демак.

(«Правда Востока»нинг 11 март сонидан).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

БАҚАЛОҚ КЕЛИНЛАР

● 26 ЁШЛИ британиялик диетолог Джулия Армстронг қийин вазифани ҳал этишга жазм этибди. У эри билан Тинч океанининг жануби-ғарбида жойлашган, бор-йўғи бир неча ороллардангина иборат бўлган, унча катта бўлмаган давлат Тонга қироллигига йўл олибди. Уларнинг сафаридан кўзланган мақсад, ерли аҳолини семизлик ҳуси эмаслигига ишонтириш экан. Лекин «Мейл онд санди» газетасининг ёзишича, Джулиянинг уринишлари бекор кетса керак. Гап шундаки, сайёрамиздаги энг бақалоқ одамлар ҳисобланган қироллик аҳолиси озиш ҳақида мутлақо ўйламас, аксинча ўз вазнларидан фахрланиб «қанча семиз бўлса, шунчалик гўзал» ақидасига ғўла амал қилишар экан.

Уларнинг қироли Тауфа Ахау Тупоу IV ҳам ўз вазни (145 килограмм) билан нақ рисоладагидек, талабга жавоб берадиган даражада экан. Фақат у ҳали бу оғирлиги билан маҳаллий рекордчиларга тенглаша олмас эмиш. Газетанинг ёзишича, турмушга чиқадиган тонгалик қизлар 130 килограммдан кам тош босишса, шўрликлар хушторсиз қолишади, деяверинг...

«ЁЗГИ» ВАҚТГА ЎТИШ

СССР ягона вақт ва эталон частоталари давлат комиссияси 1989 йил 26 март якшанба куни Совет Иттифоқи территориясида «ёзги» вақт жорий этилишини маълум қилади.

«Ёзги» вақтга 26 март куни соат 2 да соат милларини бир соат олдинга суриш билан ўтилади.

СССР ҳукуматининг Латвия ССР, Литва ССР, Эстония ССР, РСФСРнинг Астрахань, Калининград, Куйбишев, Киров, Ульянов областларида, Қозоғистон ССРнинг Урал областида вақт ҳисобини ўзгартириш тўғрисидаги қарори муносабати билан ана шу территорияларда соат мили сурилмайди.

(ТАСС).

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги
М. Қориёқубов номли ўзбек давлат филармонияси
В. И. ЛЕНИН НОМЛИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
26 МАРТ СОАТ 19.30 ДА
Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган артист
ОЛМАХОН ХАЙИТОВА

КОНЦЕРТИ

ПРОГРАММАНИ — Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган артист ОТАМУРОД БЕКЖОНОВ олиб боради.

Билетлар соат 14.00 дан бошлаб СССР Халқлари дўстлиги саройи кассаларида сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА
20—21 МАРТ СОАТ 19.30 ДА
«СССР — БИЗНИНГ УМУМИЙ УЙИМИЗ»

«КАРВОН ЙЎЛЛАРИ»

хайрия концерт-аукциони

ИЖРО ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон ССР халқ артисти
БОБОМУРОД ҲАМДАМОВ,
Бутуниттифоқ «ЯНГИ ОВОЗЛАР» радио-конкурсининг лауреати
ЮЛДУЗ УСМОНОВА.

Москва артистлари ва Ўзбекистон халқ-бадиий ҳаваскорлик коллективлари иштирокида катта халқ-цирк программаси.

Концерт-аукциондан тушган маблағ табиий офатдан жабр кўрган Тожикистон фондига ўтказилади.

Олдиндан билетлар сотиш кассаси очиқ.

Коллектив бўлиб тушиш учун буюртмалар қабул қилинади.

Қишлоқ жойлардан келган томошабинларнинг буюртмалари навбатдан ташқари бажарилади.

Касса дам олиш кунисиз соат 10 дан 20.00 гача ишлайди.

Справкалар учун телефонлар: 44-35-91, 44-35-84, 44-28-04.

Ўрта Осиё темир йўлининг
ЙЎЛ ТЕХНИКА МАКТАБИ

Тошкент-пассажир станцияси вагон депоси учун пассажир вагонлари проводникларини тайёрлайдиган 3 ОЙЛИК КУРСЛАРГА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқишга 18 дан 45 ёшгача бўлган, ўрта маълумотли (шарт) ва Тошкент шаҳри ва Тошкент областида пропискада турувчи қизлар ва аёллар қабул қилинади.

Ўқиш даврида ойига 45 сўм стипендия тўланади.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилади: паспорт, меҳнат дафтарчаси, ўрта маълумот ҳақидаги аттестат, 4 дона фотосурат (3х4 см.).

Курсларга киришни хоҳловчилардан қуйидаги адресга мурожаат қилишларини сўраймиз: Тошкент шаҳри, Фрунзе райони, Парфюмерная кўчаси, 8-уй. 2-ВЧД кадрлар бўлими (11, 32, 40, 45, 50-автобуслар: 14-троллейбуснинг «Салор ариғи» бекати).

ТОШКЕНТ ШАҲАР АҲОЛИНИ ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШ, ҚАЙТА ЎҚИТИШ ВА КАСБГА ЙЎЛЛАШ МАРКАЗИ

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

ТОШКЕНТ ИП-ГАЗЛАМА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ (тўқимачилик комбинати)ГА:

йигирувчилар, тўқувчилар, пиликлаш, калавалаш машиналарининг операторлари, йигирув ва тўқув ишлаб чиқариш мастерларининг ёрдамчилари, реклистлар, сифат назоратчилари.

Ҳунари бўлмаган кишилар ишлаб чиқаришнинг ўзида ва ўқув курс комбинатида касб ўрганадилар.

Ўқиш муддати — 1 йилдан 6 ойгача. Меҳнатга ишбай-мукофот тарзида, 170 сўмдан 300 сўмгача ҳақ тўланади.

Ёлғиз кишиларга шинам ва қулай ётоқхонадан жой берилади.

Комбинат қошида ишчи ёшлар ўрта мактаби, кечки тўқимачилик техникуми ва институтларга кириш учун тайёрлов курси мавжуд. Комбинат ҳар йили энг яхши ишчиларга (комбинатда камида 2 йил ишлаган) тўқимачилик институтининг кундузги бўлимига ўқишга кириши учун йўлланма беради, уларга стипендияни ишлаб чиқариш корхонаси тўлайди.

Комбинат болалар боғча-яслиси, «Бўстонлиқ» пионер лагери, спорт базаси, тўқимачилар маданият саройи, ҳаваскорлик киностудиясига эга.

СПРАВКАЛАР ВА ИШГА ЙЎЛЛАНМАЛАР ОЛИШ ЮЗАСИДАН ҚУЙИДАГИ АДРЕСЛАРГА МУРОЖААТ ҚИЛИНСИН.

Марказий пункт — Космонавтлар проспекти, 6-уй.
Ленин район пункти — Т. Шевченко кўчаси, 64-уй;
Октябрь район пункти — У. Юсупов кўчаси, 3-уй;
Чилонзор район пункти — 2-квартал, 3-уй;
Фрунзе район пункти — Ш. Руставели кўчаси, 87-уй;
Ҳамза район пункти — Ҳасанова кўчаси, 10-уй;
Куйбишев район пункти — К. Маркс кўчаси, 59-уй;
Киров район пункти — Энгельс кўчаси, 48-уй;
Собир Раҳимов район пункти — Қорасарой кўчаси, 270-уй;
Акмал Икромов район пункти — Фарҳод кўчаси, 21-уй;
Сергели район пункти — Спутник, 2-квартал, 69-уй.

КОРХОНАЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ

ДИҚҚАТИГА!

«Узстальконструкция» тресети қошида
КИСЛОРОД ВА СУЮҚ АЗОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БЎЙИЧА

СТАНЦИЯ ФОЙДАЛАНИШГА ТОПШИРИЛДИ

Станция адреси: Тошкент шаҳар, Ҳамза райони, 2-Жарқўрғон проезди, 22-«а» уй.

Шартномалар тузиш юзасидан қуйидаги адресдан справка олиш мумкин: 700100, Тошкент шаҳри, Абдуллаев кўчаси, 4-уй, «Узстальконструкция» тресети. Телефон: 54-17-10.

Олмалиқ шаҳридаги адрес: Энгельс кўчаси, 22-уй, «Узстальконструкция» трестининг УПТК бошқармаси.

Телефонлар: 5-25-39, 5-26-13, 5-29-21.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Редактор ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916. 325748; масул секретарь — 334808, 325353; секретариат — 325750; БЎЛИМЛАР: хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; идеология — 325778; саноат капитал қурилиш ва транспорт — 325749; қишлоқ хўжалиги — 325647; совет қурилиши — 325733; адабиёт ва санъат — 325553; маданият — 325767; социал масалалар — 325556; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарвар лик — 325645; эълонлар бўлими — 325727.

Р. — 05654 Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Б. — 1566. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12